

# Új képe

AZ ÉSZAKI MAGYAR PROTESTÁNS GYŰLEKEZETEK LAPJA



*Tallinni templomok, tornyok (Szilágyi Enikő felvétele)*

THORDAI JÁNOS

XC. ZSOLTÁR  
(Részlet)

Úristen, oltalmad ígérted münénkünk,  
Hogy gondviselésed alatt tartod lelkünk,  
Hogy legeltetsz minket, megbocsátod vétünkünk,  
Mert bölcsen az földből te formáltad testünk.

De ímé életünk oly rövid, mint egy nap,  
Melyben egy nyavalyánk más nyavalyánkra kap,  
Nagy véletlenül az halál a földhöz csap,  
Minden esztendeink csak oly mint egy tegnap.

<p><b>MOLNÁR-VERESS PÁL</b> <i>lelkész</i>  <i>az Egyháztanács lelkései elnöke</i>                      523 98 HÖKERUM Tångagarde 136                      Tel: 033-275 022 Mobil: 070-602 29 68                      E-mail: parokia@keve.se</p>
<p><b>Dr. SEBESTYÉN GÁBOR</b> <i>főfelügyelő</i>  <i>az Egyháztanács világi elnöke</i>                      Stockholm felügyelője                      126 47 HÄGERSTEN/STH Fastlagsvägen 42/1                      Tel: 08-18 41 72                      E-mail: gaborsebestyen@yahoo.com</p>
<p><b>GAAL ANDRÁS</b> <i>főgondnok, Jönköping felügy.</i>  <i>az Egyháztanács elnökségének tagja</i>                      567 31 VÄGGERYD Smedbygatan 21                      Tel: 0393-161 69                      E-mail: gaal.andras@telia.com</p>
<p><b>TÓTH ILDIKÓ</b> <i>főjegyző, Sölvesborg felügy.</i>  <i>az Egyháztanács elnökségének tagja</i>                      294 34 SÖLVESBORG Rektor Dahlgatan 4/H                      Tel/Fax: 0456-140 37 Mobil: 0730-25 40 14                      E-mail: ildiko.toth@telia.com</p>
<p><b>PITLIK PÁLHÁZI KATALIN</b> <i>Malmö felügy.</i>  <i>az Egyháztanács elnökségének tagja</i>                      217 46 MALMÖ Roskildevägen 9 A                      Tel: 040-26 76 38                      E-mail: katalinpp@hotmail.com</p>
<p><b>ÍJ. VASZI ÁRPÁD</b> <i>Helsingborg felügyelője</i>  <i>az Egyháztanács elnökségének tagja</i>                      254 49 HELSINGBORG Jaktfångatan 62                      Tel: 042-24 30 08 Mobil: 0722-25 88 90                      E-mail: avaszi@tele2.se</p>
<p><b>TIGLEZÁN JÓZSEF</b> <i>központi pénztáros</i>  <i>az Egyháztanács elnökségének tagja</i>                      144 52 RÖNNINGE (STH) Verandastigen 3, 5 tr                      Mobil: 070-482 86 57                      E-mail: josef@tiglezan.com</p>
<p><b>DEÁK GYÖRGY</b> <i>Borås felügyelője</i>                      507 54 BRÄMHULT Jutegatan 11                      Tel: 033-23 03 07                      E-mail: deak.gyuri@hotmail.com</p>
<p><b>ETÉDI LAJOS</b> <i>Ljungby felügyelője</i>                      341 38 LJUNGBY Hångersvägen 33                      Tel: 0372-844 86                      E-mail: ludde_etedi@hotmail.com</p>
<p><b>FEKETE JENŐ</b> <i> Eskilstuna felügyelője</i>                      633 53 ESKILSTUNA Klarbåsvägen 23                      Tel: 016-12 00 39 Mobil: 070-920 33 72                      E-mail: feketejeno@yahoo.se</p>
<p><b>JORDÁKY BÉLA</b> <i>Göteborg felügyelője</i>                      428 35 KÄLLERED Gamlehagsvägen 19                      Tel: 031-795 25 02 Mobil: 070-562 31 08                      E-mail: belajordaky@telia.com</p>
<p><b>REHÓ ISTVÁN</b> <i>Västerås felügyelője</i>                      723 51 VÄSTERÅS Glasbårgatan 7                      Tel: 021-12 09 91                      E-mail: gerd@jowork.se</p>
<p><b>SÁRKÁNY SÁNDOR</b> <i>Halmstad felügyelője</i>                      312 40 GENEVAD Lillgatan 2                      Mobil: 070-972 46 78                      E-mail: sandorsarkany@yahoo.com</p>
<p><b>SPÁDA JÁNOS</b> <i>Vaxjö felügyelője</i>  <b>SPÁDA ILDIKÓ</b> <i>Szeretetszolg.orsz.megbízott</i>                      352 47 VÄXJÖ Hjalmar Petris Väg 10 B                      Tel: 0470-76 34 42 Mobil: 076-233 66 17                      E-mail: spada.j@tele2.se ildikoba@yahoo.co.uk</p>
<p><b>TÅNGAGÄRDE</b> <i>Gyülekezeti Otthon</i>                      Ungerska Protestantiska Församlingshemmet                      523 98 HÖKERUM Tångagarde 136                      Tel: 033-27 50 22</p>
<p>Külföldről előbb Svédország hívószámát,                      a 0046-ot kell hívni, majd a városok kör-                      zetszámait előtti nullát (0) elhagyva a város                      körzetszámát és a telefonszámot kell hívni.</p>

## Egyelőre nem nekünk szól

„Kedves olvasónk a lelkipásztor szerkesztésében megjelenő utolsó lapszámot tartja kezében. A presbitérium gondoskodik majd a következőkben valamilyen, információ és lelki táplálékot nyújtó kiadványról (akár nyomtatásban, akár interneten) addig is, míg talán az alakuló Németországi Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége (Szervezete?) gondoskodik egy Németországot átfogó kiadványról.”

Igen, a Rajna–Vesztfáliai Magyar Gyülekezet lapja, a PROTESTÁNS HÍRADÓ utolsó, 2011. április–júniusi összevont számának utolsó oldalán olvasom a hírt, mely belém nyilall. Annyi marad meg bennem a hírből, hogy **utolsó lapszám!** A többi lényegtelen, a többi csak magyarázkodás, sminkelés, a reményt ébren tartó próbálkozás.

Csak a „lelkipásztor szerkesztésében megjelenő utolsó...” – ugyan mi ebben a baj? Más szerkesztésében vígan tovább él majd! – hallom a fogadatlan prókátor hangját.

„A presbitérium gondoskodik majd...” – nyugtat meg a folytatás, de mielőtt még magam is megnyugodnék, egymás után kétszer fejbe kölint a „majd a következőkben...” és a „valamilyen” ígéretése.

A „majd a következőkben”-ről a „majd meglátjuk” szókapcsolat jut eszembe, s az, amit ehhez kissé gunyorosan szoktak hozzátenni: „– ezt mondta a vak is!”

A „valamilyen” kiadványba pedig sok minden belefér, az „akár nyomtatásban”-tól az „akár interneten”-ig és még azon is túl sok minden.

Néhány esztendővel ezelőtt egy akkor ugyancsak Nyugat-Európában szolgáló fiatal lelkipásztor kollégám úgy próbált eljutni azokhoz, akik a templomba nem jutottak el, hogy prédikációit hang-rögzítette, CD-re másolta és szétküldte. Amikor ezt a Protestáns Szövetség konferenciáján előadta, valakinek egy még jobb ötlete támadt: „jó technikával”, a telekonferenciák mintájára egy pap akár tíz gyülekezethez is szólhatna egyidőben, s a templomban összegyűlt hívek kivetítón követhetnék őt.

De hát minek összegyűlni? „Jó technikával” külön-külön mindenki otthonába eljuthat az Ige; már évtizedek óta közvetít a televízió istentiszteleteket. De hát akkor minek a saját pap? Minek a gyülekezet? Minek az egyház? Végtére is minden a „jó technika” függvénye. Csak egy gombnyomás...

No nem kell elvetnünk a súlykot és nem kell borúlátónak lennünk! Mert ugye, míg meg nem oldódik, csak addig, azaz „addig is” valakik gondoskodnak majd a „valamilyen” kiadványról, mely információt és lelki táplálékot nyújt.

„Addig is, míg talán az alakuló...” Tehát nem is olyan biztos, hogy utána valami következik, mert az a kis „talán” ezt is megkérdőjelezi. S a nagy kérdőjel már-már szinte ránk hull, amikor megtudjuk, hogy amire ez a „talán” mutat, az is még csak „alakuló”.

Valóban, alakul a Németországi Magyar Protestáns Gyülekezetek Szövetsége (Szervezete?), hiszen február 22-én erről olvastunk híradást. S ha majd megalakul, gondoskodik egy Németországot átfogó kiadványról. Talán, majd, valamilyen...

Miért vagyunk ezzel szemben oly bizalmatlanok? Azért, mert volt egyszer egy „Útitárs” is, és volt egy „Angliai Magyar Tükör”, és volt egy „Északi Tudósító”, és volt még sok más lap és kiadvány és könyvegylet, és klub és egyesület és gyülekezet és szervezet és szövetség és oly sok minden volt...

A PROTESTÁNS HÍRADÓ, a Rajna–Vesztfáliai Magyar Gyülekezet lapja Gábry Sándor lapja volt. Osztjuk Szöllősy Pál, a svájci gyülekezetek tiszteletbeli elnökének értékelését, miszerint a PROTESTÁNS HÍRADÓ „a – sajnos gyérülő – nyugati magyar egyházi sajtótermékek közt kiemelkedő helyet foglal el”. – Már nem foglal, csak *foglalt* el! – így, múltidőben. Addig, amíg Gábry Sándor szerkesztette azt. És ezzel nem az utána jövő(k) iránti bizalmatlanságot „előlegezzük meg”, hanem csak szomorúan tudomásul vesszük, hogy Gábry Sándor 19 évi Rajna–Vesztfáliai szolgálat után 2011. július 3-án nyugdíjba vonul és hazatér Erdélybe. Ma ő, holnap másvalaki.

**Utolsó lapszám!** – Egyelőre nem nekünk szólt a híradás.

{MVP}



Hazajöttek az első darvak (Szilágyi Enikő felvétele)

## A TE SZEMEID ELŐRE NÉZZENEK

Lelkészi jelentést készülök adni a mögöttünk hagyott 2010-dik esztendőről, s pillantásom a Példabeszédek 4: 25-re esik: „*A te szemeid előre nézzenek, és szemöldökid egyenest magad elé irányuljanak. Egyengesd el lábaid ösvényit, s minden te útaid állhatatosak legyenek. Ne térj jobbra, se balra, fordítsd el a te lábadat a gonosztól.*” Alatta ott áll a hivatkozás az 5Mózes 5: 32-33-ra: „*Vigyázzatok azért, hogy úgy cselekedjete, amint az Úr, a ti Istenetek parancsolta néktek; ne térjete se jobbra, se balra. Mindig azon az úton járjatek, amelyet az Úr, a ti Isteneitek parancsolt néktek, hogy éljete, és jó legyen dolgotok, és hosszú ideig élhessete a földön, amelyet bírni fogtok.*”

Se jobbra, se balra nem lát a ló, ha szeme mellé a kantárra szemellenzöt, az oldalra látást megakadályozó bőrdarabot rögzítenek. Csak maga elé néz, csak maga elé lát, s ha a gyeplővel nem nógatja a kocsis jobbra vagy balra, csak előre halad, rendületlenül, kitartón.

Ha emberre mondják: szemellenzős, akkor annak pejoratív csengése, sértő értelme van: egyoldalú gondolkodású, szűk látókörű, elfogult. Az idézett igeszakasz viszont, melyben a „szemeid előre nézzenek”, és „ne térj jobbra, se balra” felszólítást olvassuk, félreérthetetlenül világossá teszi, hogy itt másról van szó: „minden te útaid állhatatosak legyenek”.

Míg az „állhatatlan” ember ingatag, változékony, csapodár, megbízhatatlan, megalkuvó, gerinctelen, szószegő, addig az „állhatatos” ember kitartó, hűséges, elgondolásait illetően következetes, rendíthetetlen, szilárd, kötelességteljesítő, megbízható.

Abban, hogy „szemeid előre nézzenek”, az is benne van, hogy bár hátra is tekints, de ne ragadj le a múltnál, bár lásd

a jelen való világát, de ne riasszon el annak sokszor sötét és homályos körképe.

Az előre néző, előre tekintő emberre azt is szokták mondani, hogy „előrelátó”. Az előrelátás valaminek a kikövetkeztetése, valaminek a megérezése, a várható következményekkel való számolás képessége. Az előrelátó ember a jövőbeli szükségleteket képes kiszámítani, ezekre tekintettel van, a történesek következményeire jó előre gondol és idejében felkészül az előrelátható helyzet kezelésére.

Az előrelátó embernek koncepciója van. De nem mindegy, hogy az milyen alapokon áll. Ha az alapeszme téves, vagy mögötte gonosz indulat húzódik, irtózatossá képes. A koncepció perket produkálóknak is volt elképzelésük, csak éppen ellentétes mindazzal, amit az emberség, az istenhit vagy a nemzeti érzület diktálna, s tettükkel a történelem legundorítóbb és legsötétebb lapjait írták meg.

Az emberség, az istenhit vagy nemzeti érzület alapján álló eszmeiség szolidáris, felebaráti szereteten alapuló közösséget teremt, családot alapít, Istenbe veti bizodalját, a múltból merít fényt, hagyományt ápol, jövőt épít.

Hogy milyen útravalóval, milyen alapeszmével, milyen biztatással és reménységgel indultak útnak elődeink '56 ősütőjén, '57 tavaszán, azt külön-külön mindegyikükről nem tudhatjuk, amint azt sem, kit és mi indított útra Erdélyből vagy a Délvidékről '86-ban vagy '91-ben. De abból, amit megvalósítottak, látjuk, hogy közülük sokan voltak koncepciózus emberek, akiknek önálló elgondolásaik, egyéni meglátásaik, olykor rendkívül

jó ötleteik voltak. És mindezek jó alapokra támaszkodtak, s mögöttük nemes indulat munkált.

A 2010. esztendő az áttekintés, a számadás, a felmérés éve volt, különös tekintettel a múlt évi Küldöttgyűlés óta eltelt időre, az esztendő folyamán szerzett tapasztalatokra.

Az áttekintés során megállapítottuk, hogy pusztán fennmaradásunk is eredmény. Elég arra emlékeznünk, hogy két évvel szolgálatának megkezdése után Glatz Józsefet megkérdezték a befogadó egyház vezetői: szerinte meddig kell még fenntartani a magyarok közt végzett szolgálatot? Ők néhány éves időszakban gondolkodtak, a valóság idestova már 54 esztendőt igazolt.

Amikor svéd vagy norvég konferenciaközpontokban jöttünk össze menekültjeink, mindig problémát jelentett ököztötni és vendéglátóik között az időről és pontosságról alkotott fogalmak különbözősége. – Méghogy hónapokkal előbb megmondani azt, hogy mikor és hányan érkeznek a résztvevők?! – Lehet, hogy leszünk százötvenen, de az is lehet, hogy csak húszan! – Kiszámíthatatlan! – hangzott a vendéglátókat lehangoló válasz. És egyértelműen kirajzolódott egy saját tulajdonú gyülekezeti ház megvásárlásának szükségszerűsége. És idén kerekén 50 esztendeje van magyar protestáns gyülekezeteink tulajdonában a Tångagardei Gyülekezeti Otthon, és a valóság igazolta, hogy az elképzelés jó volt, a saját otthonra szükség volt.

1990-ben az volt a kérdés, hogy elődöm, Koltai nagytisztelendő úr névre szóló állásának megszűntével lesz-e a magyar lelkigondozásnak jövője? Akkor egy önálló magyar lelkészi állás létesítését kértük, melyet kezdetben egy egyéves időtartamra hoztak létre, aztán hosszabbították egy fél évvel, egy újjal, még eggyel, s így tartatott fenn az állás összesen tíz esztendeig, mígnem 1999-ben megszüntették. De a magyarnyelvű szolgálatra azután is igény volt, s ha más alkalmazási formában is – a magyar gyülekezet jogkörében –, de a magyar lelkészi állás azóta is megvan. A lelkészi állásra szükség volt, az érte való szívós kitartás helyesnek bizonyult.

Az utóbbi hónapokban Magyarországon arról szólt a vita, hogy van-e „alkotmányozási kényszer”? A legádázabb vita akörül forgott, kik legyenek jövőnk megálmodói? Bár egyértelműnek tűnt a válasz: azok jöjjenek új időknek új dalaival, akik számokban is kifejezve a legszélesebb támogatottságnak és bizalomnak örvendenek, ócska fészerekből előkerültek rég lerágott csontok, megavasodott érvek demokráciáról meg önmérsékletéről, nemzetköziségről, uniós egyet akarásról és a más-ság tiszteletéről, olyanok szájából, akik éppen eme értékeket hajították a legnagyobb ívben el maguktól, s tapostak szét eszeveszett dühvel a magyar fővárosban magyar kokárdát, nemzeti lobogót, döngtek bakancsaik magyar emberek bordáin, fúródtak gumilövedékeik fiatalok jövőt fürkésző szeméibe.

Amikor az ember, amikor egy közösség, amikor egy nemzet ráébred arra, hogy nincs értelme toldozni és foltozni, új ruhát kell varrni, új társadalmat kell építeni, eddig tabunak vélt új eszközökhöz kell nyúlni, akkor előbb felméri, kikkel adatik mindezt megvalósítani, keresztül vinnie, milyen alkatokra kell új ruhát szabni, van-e mérték s régi érték, vonal s dísz, mi az újnak is éke legyen?

Tíz évvel ezelőtt magunk is rájöttünk, hogy „alkotmányozási kényszer” helyzetében vagyunk. Az új törvények értelmében hivatalos bejegyeztetésünkhöz új alapszabályzatot kellett

összeállítanunk. Bár sok-sok jószándék, sok jó elképzelés került egy kondérba, s hozzáértőkben sem volt hiány, a végeredmény – éppen az ide is, oda is, erre is, arra is figyelés kényszeredett-ségében – felemás lett.

Alapvetésünk legfelemásabb jellemzője az, hogy míg 2000-től formálisan is leválni kényszerültünk a Svéd Egyházzal és önálló egyházi közösséggé váltunk, a valóságban anyagilag éppen úgy, sőt jobban függünk tőle, mint korábban. Mert néhány tucatnyi kivételtől eltekintve nem történt meg az, hogy az addig a svéd gyülekezetekhez egyházadót fizető magyarok átjelentkeztek volna hozzánk, s adójukat azontúl mihozzánk fizették volna be. Éppen ezért rá vagyunk utalva a svéd egyházi támogatásra, s ennek a különleges szimbiózisnak a fenntartása továbbra is érdekünkben áll.

Tévesnek bizonyult az a felfogás, hogy a kiadások állandó szűkítésével megoldható a kieső bevételek kérdése. Ha levágtak a támogatásból 100 000 koronát, nem annak pótlása lett a fő feladat, hanem az, hogy miként osszuk fel a maradékot ugyanannyi részre, mint azelőtt. Mert attól, hogy bizonyos szükségletekre a kiadásokat akár a határérték alá csökkentettük, a bevételek bizony egyetlen örével sem növekedtek.

Helyzetünk, ha más dimenziókban is, de sokban hasonlít a pénzügyi-gazdasági világválság miatt szenvedő országok, közöttük Magyarország helyzetéhez is. Amint a világi életben, úgy mi az egyházi életben is eddig még soha nem használt és ki nem próbált eszközökhöz kellett nyúljunk. Egy évvel ezelőtt a Küldöttgyűlés megszavazta az 1%-os egyházadó Adóhivatal általi levonásának ránk is vonatkoztatható lehetőségét. A második negyedévben megkezdtek a beleegyezési nyilatkozatok begyűjtését. Az egyéves tapasztalat azt mutatja, hogy az 1%-os adózásra való áttérés, ha lassan is, de eredményesnek bizonyul. A méltányos közteherviselés elvének elfogadásán túl egyre többen értik meg, hogy gyakorlati szempontból ez az adózási forma a legkevésbé megterhelő, ugyanakkor az egyházi közösség szempontjából a legjobb, legkiszámíthatóbb, melyre építeni lehet.

Öt év múlva esedékessé válik a jelenlegi lelkész nyugdíjba vonulása, s azt követően lelkészutánpótlásról kell gondoskodni. Erre minden esély megvan, hiszen ezt a kérdést nem egyszer vetettük fel a hazai egyházak előljáróinál, döntéshozó fórumokon, szakmai összejöveteleken, mint pl. a Diaszpóra-konferencián.. Gyülekezeti otthonunk már komoly egyházi központtá kezdi kinőni magát, ahol minden szükséges dolog együtt van, beleértve egy kisebb méretű szolgálati lakást is. Minden esélyünk megvan arra is, hogy akár csak néhány száz, de miért ne, akár másfél- vagy kétezer egyházadót fizető taggal hosszú távra biztosítani tudjuk egyházi közösségünk jövőjét.

Az új magyar alkotmányról szóló vitában élesen vetődött fel a jogfolytonosság kérdése is. Honnan eredeztessük azt: Szent Istvántól, a Magyar Szent Koronától, az Aranybullától, de az is kérdés, hogy mióta szűnt meg a jogfolytonosság? – a trianoni diktátummal kezdődően, vagy Magyarország német megszállásával, vagy éppen 1947-ben, a szovjet típusú alkotmány ránk kényszerítésének idején? Mi a jogalap, és meddig kell visszamennünk az időben, hogy alkotmányozási szempontból az Alfához visszatérjünk?

Az Egyház, mint intézmény szempontjából épp úgy, mint egy akármilyen kis gyülekezet szempontjából is felvetődik a jogfolytonosság, de ami még ezt is megelőzi, a jogalap kérdése. Milyen alapon működünk, meddig menjünk vissza az időben? Mit tekintünk kiindulási pontnak?

Hálát adunk Istennek, hogy ebben a kérdésben egyházi szempontból nincs és nem is lehet vitánk. Az Egyházat Jézus Krisztus alapította és hívta életre. Az Egyház működésének jogalapja tegnap is, ma is ugyanaz. Ugyanaz a küldetés, melyről szól az egész Szentírás, és amely a Mindenható Istentől és e Földön emberi formát öltött Isten Fiától, az Úr Jézus Krisztustól származik. Küldetésünk az örömhír, görög szóval az evangélium továbbadása. Hirdetnünk kell azt szóval, de a mindennapi életben cselekedetekkel is. Bizonyoságot kell tennünk arról, hogy Istennek nem szándéka az ember elveszejtése, hanem célja az, hogy az megtérjen és éljen. Közösségben éljen Istennel, közösségben embertársaival, akik rábízattak, s akikre ő maga is rábízott. Hirdetnünk kell és a mindennapi életünkkel bi-

zonyítanunk kell azt, hogy bár különfélék vagyunk és sokféle tálentummal rendelkezünk, mégis egy testnek tagjai vagyunk, mindegyik a maga funkciójával. Minden embernek a maga helyén értéke van, és mi mindannyian Istennek egyformán szeretett gyermekei vagyunk. Magyarként hirdetnünk kell azt is, hogy Isten nekünk ezt a nyelvet, ezt a kultúrát, ezt a nemzetet ajándékozta, s hozzá nekünk adta a világ számunkra legtokéletesebb életterét, a Kárpát-medencét, ahol ezredévek óta alkotunk, államot alapítottunk, és megmaradásunkkal bizonyítjuk: hitünk megtartó hit, célunk tiszta, azon az úton kívánunk járni, melyet az Úr jelölt ki nekünk.

A tisztsgében megerősített és új mandátumot kapott Egyháztanács előtt komoly feladatok állnak. Ezért kívánunk minden utainkban állhatatosak lenni, ezért irányulnak szemöldökeink egyenest magunk elé, és nem térünk se jobbra, se balra. Szemeink előre néznek.

Molnár-Veress Pál  
lelkész

## Nyugaton bazilika, keleten kupolás, centrális építmény

**Az Új Kéve 2009/1–2. számában megjelent „Nálunk miért nincs? Náluk miért van?” című írásunkkal sorozatot indítottunk, melyben a liturgikus térrel, az istentiszteletek tartására szolgáló templom tér-képzésével foglalkozunk. A sorozat első részében a kereszténységnek mint vallásnak, és a keresztény egyháznak mint intézménynek a lényegét foglaltuk össze röviden, majd rátértünk az ókeresztény idők istentiszteleti helyeinek ismertetésére, a kultikus célokra használt római magánháztól a katakombákon át az első, kimondottan istentiszteletek tartása céljából épített, nyugati, ókeresztény bazilikák térképzéséig.**

### A keletelés értelme

A hívő nyugat felől lép be a templomba. A „szent út”, amin végighalad az apszisig, a szentélyig, nyugat-keleti tájolású. A középkori keresztény templomépítészetben a liturgia előírta, hogy a szentélynek kelet felé kell néznie. Ennek megfelelően a román kori és gótikus templomok hajójának hossz tengelye mindig nyugat-keleti irányú, és a főbejárat nyugat felé néz. A görög-keleti egyház építészete később sem tért el az egykor kötelező tájolástól. A tájolás értelme az volt, hogy az imát mondó lelkész arccal a felkelő Nap felé álljon, jelképezve azt, hogy Krisztus, a világ világossága felé hangzik imája.

A keletelésnek azonban sokkal összetettebb, színesebb értelmezését is megtalálhatjuk, ha az ókeresztény keresztelési liturgiára figyelünk. A keresztelés folyamán a katechumenusok nyugat felől léptek a medencébe, és nyugat felé fordulva ezt kellett mondják: „Sátán, én megtagadlak téged!” – majd kelet felé fordulva bizonyoságot kellett tegyenek Jézusról. A keresztelés után a fehérruhás tömeg együtt ment a Jézus oltára elé, s ott felragyogott nekik a Nap a keleti oldalon. Jelentése ennek az aktusnak az volt, hogy a sötétségből (amelyet a legtöbb nép gondolatvilágában a nyugat jelentett) a világosságra jutnak a kereszttség által, a bűnös életből megtérve új életet kezdenek. Tehát az ókeresztény bazilika főútjának tájolásában a keresztény életút s annak iránya jut kifejezésre.

A korai keresztény ember hitte, hogy amikor az úrvacsora elemeit, a kenyeret (ostyát) és a bort az asztalra helyezik, akkor megnyílik az ég és mennyei seregektől körülveve leereszkedik Krisztus. Az apszist tehát mennyei seregekkel népesíti be a kegyes képzelet, s az úrasztalát Jézus trónjaként látja. A hívő a templom apszisában a mennyet képzelettel el.

Mondtuk már, hogy a templom felépítésében az akkori emberek kozmikus világképe is kifejezést nyert. A szögletes tér mindig a jelen, a való világot ábrázolja, ezzel szemben a kerek vagy félkör alakú tér a végtelent sejteti. Ilyen értelemben a templom két lényeges alkotóeleme is, a hajó és a szentély is egyrészt a földi világot, másrészt a végtelen, örök, mennyek országát van hivatott ábrázolni. Így a véges és végtelen térképzet szerencsésen találkozik az ókeresztény bazilika felépítésében és alaprajzában is. A véges emberi élet találkozása a végtelennel igen nagy élményt jelentett a keresztény ember számára.

A nyugati kereszténység felfogásában a keresztény élet elszakadást jelent a bűnös világtól, s elindulást az új élet felé. Ennek az útnak jelzőoszlopai a kereszttséget megelőző tanítás, a bűnbánat, a megkeresztelkedés, ezáltal a gyülekezetbe való befogadás, az úrvacsora, valamint az igehirdetés hallgatása, melyen keresztül Isten megszólítja a megtért embert. Ezt az életutat, életszemléletet fejezi ki a nyugati bazilika.

Tagozásában, irányozottságában, vízszintes vonalában is ez a valóságos élet fejeződik ki, s így liturgikus értelmet is nyer.

Gyakran kiépítik ezt az „életvonalat” az úttesttől kezdve a baptistérium udvarán, a baptistériumon, az előcsarnokon, a hajón keresztül egészen a szentélyig. A bazilika beosztásában tehát létezik egy úgynevezett fokozatosság, mely a szentélyben, az úrasztalán elhelyezett szent jegyekben s az ezekhez fűződő fel-támadás-hitben csúcsosodik ki.



*A centrális építésű Sta Constanza-templom, Róma (épült Kr. u. 354-ben)*

### A keleti, centrális térképzés

A keleti kereszténység életszemléletére nem jellemző a bejárando életút. Az ő felfogásuk hitben és bölcsességben jelöli meg a keresztény élet lényegét. Nem ismerik az Isten-keresés, megtérés, Isten-várás fogalmait. Lelki életük bölcséletbe átmenő, fejlődés és meglepetés nélküli Isten-szemlélet. Jelszavuk: „Istenben élünk, mozgunk és vagyunk.” Isten dicsősége körülveszi az embert, s az ember ezt mozdulatlanul és passzívan figyeli. E felfogásnak legmegfelelőbb építészeti megjelenítése a kupolás, középpontos templom típusa, önmagába visszatérő köreivel, függőleges irányú térelemeivel. Míg a nyugati bazilikának nincs mértani, csak liturgikus központja, addig a keletinek centrális elrendezése folytán megvan mind mértani, mind liturgikus központi része. A kupola úgy borul a tér fölé, mint a nagy ég. Tetején a Pantokrator, a mindenható és mindenütt jelenvaló Krisztus trónol, az ő képe van kiábrázolva ott. Őbenne él az ember, – hatalma passzív megadásra és elmélyedésre készlet.

A nyugati és keleti templom közös vonása az első századokban az, hogy mindkettő a belső térrel fejezi ki az életszemléletét. Az életszemlélet minden esetben meghatározó erővel bír a kultikus helyiségek megépítésénél.

### A térképzés más példái

Beszéltünk eddig a nyugati bazilikáról, a keleti kupolás és centrális templomról, most néhány sorban rávilágítunk a zsinagóga és a misztérium-vallások kultikus helyeinek kapcsolatára világszemléletükkel.

A zsinagóga földi közösség, népi, faji, politikai gyülekezet háza. A hosszirányos és apszisba torkolló bazilikával szemben feltűnő a szélirányos egyetemes zsinagóga-forma. Ez csu-

pán gyülekezőhely, gyűlésterem, melynek egyik hosszanti oldalán van a katedrának hagyott laposan mélyített rész. Míg a keresztények a szűk, hosszirányos teremben nem egymásra, hanem kelet felé, Jézus Krisztusra tekintenek, addig a zsinagógában a népközösség önmagát élte át. A falakon általában a zsidó nép történetét ábrázoló freskók láthatók. Isten nem őket, hanem velük, általuk váltja meg a világot. Kész erkölcsi közösségnek tartják magukat, melynek nem megváltója, hanem érvényesítője lesz a Messiás. A zsinagóga tere nem szakrális tér, hanem a szombat, a pihenés napjának megünneplésére szolgáló egyszerű gyülekezőhely. Építészeti képe ennek az önmagában zárt téregység, az egyetemesség. Az isteni és végtelen világot jelképező apszis hiányzik.

Az antik misztériumkultuszok templomai sokban hasonlítanak az első keresztények templomaihoz. A lényeges különbség életszemléletükben nyilvánul meg. A misztériumkultuszok színhelye legtöbbször barlang. Neve spelunca-barlang, a sirt, az alvilágot, a föld börtönét ábrázolja, azt a világot, amelyből szabadulni kell. Szűk méreteivel, kényelmetlenségével, a sötétség hatásosságát felhasználva megfelelő lélektani hatást gyakorol a hívőre. A fáklyafüst, rossz levegő, a sötétség megviseli az idegeket, s a hívő babonás alázattal adja meg magát a szertartás láttán, mely inkább fény- és hangjelenségekből állt. A misztériumbarlang tehát érzéki élményben kínálja a megváltást. A misztériumkultusz egész színhelye maga szakrális tér, ahol a hívő istenülésre vár, s ezt át is éli. Példaként említjük a római Basilica di Porta Maggiore (épült Kr. u. 1. században), melyet az újpitagoreus szekta épített a föld alá. Ez három hajójával a sirt ábrázolja, melyből a léleknek meg kell szabadulni. Szerintük a test a lélek sírja, s akkor jön el a megváltás, ha a lélek abból megszabadulhat. A halál- és életmisztérium számos ábrája található a falakon, az apszisban, a hajókban stb. Ennek a földalatti templomnak minden része s diszítőeleme azt a célt szolgálja, hogy a hívőt a megistenülés szakrális élményében részesítse.

Röviden összefoglalva az itt letárgyalt templomtípusok térképzésének gondolati hátterét, megállapíthatjuk, hogy:

- az ókeresztény nyugati bazilika képe az Isten felé való menetel, életút kifejezője;
- a keleti, centrális, kupolás templom formája az istenszemléletet szolgálja;



*Basilica di Porta Maggiore, Róma (épült a Kr. u. 1. században)*



A kapernaumi zsinagóga romjai (Krisztus korában már létezett)

- a zsinagóga a Messiást várók gyülesterme;
- a misztériumkultuszok templomai a megistenülés élményét kívánják nyújtani.

### A bazilika leírása

Bazilikális elrendezésen az épület többhajós elrendezését értjük. Itt a főhajó a mellékhajók fölé emelkedik, így nincsenek közös tető alatt, s a főhajó a kiemelkedő oldalfalnak ablakain keresztül kapja világítását.

Az ókeresztény bazilikánál a középhajó felső falai oszlopok vagy pillérek által hordozott ívsoron nyugszanak. A bazilikát nyitott fedélszék vagy sík gerendamennyezet fedi. 1100 óta alkalmazzák a boltozott mennyezetet is. A főhajó keleti vége apszisban végződik.

Az apszis görögül egybekapcsolást jelent. A későrómai időkben félkör alakú, félkupolával fedett tér, amely az épület nagyobb részéhez csatlakozik. Az apszis az ókeresztény bazilikában a papság tartózkodási helye, itt foglalnak helyet a gyülekezet elöljárói, a vének is, ezért az apszist még presbyteriumnak is nevezik. A későbbi keresztény építészetben a félkör alakú apszis a főhajó illetve a szentély lezárása, a szentélynégyzet közbeiktatása után a szentély keleti vége. Az apszist altarium, exedra, tribúna, concha, béma névvel is jelölik.

A hajók és az apszis közé sokszor kereszthajót iktatnak. A kereszthajós bazilikák sokszor öthajósak.

A főhajó előtt néha előcsarnok (narthex) és nyitott, oszlop előudvar (atrium, paradiszosz), de gyakran csak egyszerű oszlopos előcsarnok (portikusz) helyezkedik el. A nyugati bazilikák esetében a tornyok eleinte külön, az épület mellett állottak. Ezeket nevezték campanile-nek.

A főhajót a szentéllyel diadalív köti össze. A diadalív alatt van az úrasztala, az oltár, ez alatt rendszerint egy vértanú sírja. A szentély végében közepén állt a püspöki- vagy parochusi szék, tőle jobbra és balra a presbiterek székei.

A szentély illetve az oltár előtt állt az elkerített chorus, mindkét oldalán egy-egy emelvénnyel. felolvasószékkel – ami vagy amik nem a szószéket jelentik –, ezekből olvasták fel az evangéliumot ill. az epistolát. A bejáratától (nyugatról) számított

bal oldalt, ill. az oltár felől számított jobb oldalt nevezik evangéliumi oldalnak, ugyanis itt olvasták fel az evangéliumot. A bejáratától jobbra, tehát az oltár felől balra eső részt epistolai oldalnak nevezik, innen olvassák fel az epistolai textust.

Az ókeresztény bazilikában az úrasztalától jobbra és balra egy-egy asztal állt, ezek az offertóriumok ill. ajándékok elhelyezésére szolgáltak. Rendeltetése bibliai igén alapszik (Mt 5, 23–24), mely szerint, aki Istennel meg akar békülni, az előbb embertársaival kell megbékülni, s az asztalra köteles letenni az ennek szánt ajándékot. Némely helyen az offertóriumasztalt persely helyettesíti a bejáratnál.

A bazilika bejáratától balra eső oldalhajójában a férfiak, a jobboldaliban a nők foglaltak helyet, az előtérben, a narthexben pedig, katechumenusok és pönitensek.

A főbejárat, főhomlokzat előtt állt a római házból átvett átrium, közepén keresztelőkúttal vagy baptistériummal. Az átriumban, a főbejáratától jobbra is balra is állt két asztal, a szegények asztala a szegények megvendéglésére. Az ókeresztény gyülekezet nagy hangsúlyt fektetett a szegények gondozására.

A fejlődés során az átrium kisebbedik, majd bekerül a templomtérbe, mint a narthex, s az énekkar kórusa kerül föléje. Természetesen az átriummal együtt a templombelsőbe kerül a keresztelőmedence is. A főhajó később a szentély előtt alkalmazott kereszthajóval bővül, s így az ókeresztény bazilika alaprajza már keresztalakot mutat.

Röviden összefoglalva tehát:

- az ókeresztény bazilika a római házibazilikából, a dominicumból alakul ki; az antik klasszikus templomstílusból átveszi az oszlopokat, oszlopcsarnokot; a faldíszítésnél az antik elemek helyett bibliai témájú szimbólumokat alkalmaz (szőlő, galamb, bárány, hal, stb.);

- a katakombákból átveszi a vértanúsírt a fölötte levő mensával ill. asztallal – ebből alakul ki az oltár –, a mensa feletti arcosoliumból pedig a diadalív; a katakombákból veszi át a szegények asztalát is, ugyanis ezek bejáratánál volt a refligérium a szegények asztalával, ahol az elhunyt hozzátartozói szeretetvendégségben részesítették a gyülekezet szegényeit. Ennek maradványa ill. fejleménye a halotti tor. Ez a szokás a házibazilikáknál is megvolt, ahol az istentisztelet házankénti kenyérmegszegéssel, agapékkal, szeretetvendégségekkel kezdődött;

- a bazilikában kialakulva látjuk az egyházi rendet is. Az átriumban, narthexben kapnak helyet mind a katechumenusok, mind a pönitensek, s csak a megkeresztelkedés után, a tisztaság jegyeként felöltött ruhában léphetnek be a templom belső terébe. Itt is pontos rend szerint a férfiak balra, a nők jobbra helyezkednek el. Templomaink nagy részében ez a szokás és rend a mai napig is érvényes;

- az evangélium és epistola felolvasása is pontos rend szerint történik – amint azt már láttuk –, meghatározva ezáltal az evangéliumi ill. epistolai oldalt a templomtérben;

- a diadalív alatt áll az úrasztala, oltár, felette a baldachinnal. Ebből alakul ki később az oltár felépítménye. Az úrasztala, az oltár, a szent vacsora helye;

- az oltár, úrasztala mögött a gyülekezettel szemben a püspök ill. a paróchus ül, jobbra és balra tőle a presbiterek.

(Folytatjuk)

Összeállította: **Molnár-V. Pál**

## VILÁGVÉGE?

Az utóbbi esztendőekben súlyos természeti csapások sorozata sújtotta a Föld lakóit. Ilyesmi ugyan eddig is megesett, de legtöbbször nem ország-világ előtt. Nem voltunk szemtanúi az eseményeknek. Ma már kényelmesen, mintegy páholyból szemlélhetjük, amint világvárosokat dönt romba az iszonyú földrengés, fálvakat nyel el az iszaptenger, amint partnak rohan a roppant szökőár és mindent letarol az orkán. Vulkánok törnek ki a szemünk láttán, gátak szakadnak, hajók süllyednek, emberek százezrei pusztulnak halomra. Követni tudjuk, amint a menekülőket elnyeli a zavaros áradat. Láthatjuk az egymásra rakott áldozatokat. A tömegsírokat. És akkor még nem is szoltunk a természeti csapásokat is túlszárnyaló emberi rombolásról. A háborúkról. Terrorcselekményekről. Merényletekről. És meg sem említettük a járványokat, az ember okozta világméretű társadalmi gondokat. A túlnépesedést, az önmagát felfaló emberi civilizációt, a Földünket lassan lakhatatlanná tevő felmelegedést. És mindezt nap mint nap láthatjuk, hallhatjuk, olvashatjuk. Mert manapság házhoz jönnek a csapások. Karnyújtásnyi távolságra közeledett hozzánk az emberi nyomorúság.

Naponta elolvassuk a hozzánk érkező friss híreket. Megnézzük a legújabb megrázó képsorokat. Együtt szenvedünk a gyerekei után kutató japán házaspárral, és izgatottan lessük, hogy sikerül-e elkerülni az atomerőmű felrobbanását. És közben eszünk, iszunk, éljük mindennapjainkat. Magunknak sem valljuk be, hogy titokban örülünk. Annak, hogy Japán messze van. Annak, hogy nem velünk történt. Magunkkal is elhitetjük, hogy hasonló szörnyűség nem történhet meg velünk. Összedőlhet körülöttünk a fél világ, de nekünk nem kell tartanunk a legrosszabbtól. Szigeteket nyel el az emelkedő víztömeg, de ez minket nem érint. Az óceán messze van.

Pedig jó lenne odafigyelnünk, hiszen a japán földrengés kapcsán kiderült, hogy sokkal sérülékenyebb, törékenyebb a világunk, mint amilyennek hittük. Nem kell ahhoz földindulás vagy szökőár, hogy bajba kerüljünk. Elég, ha csak valaki kikapcsolja a villanyt.

Japán, a műszaki fejlődés előfutára, tehetetlenül állt a természet erőivel szemben. Hiába épültek a part menti gátak, a szökőárat semmi sem tudta feltartóztatni. Földrengés-biztos épületeket tört ripityára az árhullám. Szalmaszálként törtek derékba a hídpillérek, dióhéjként sodródtak az árban házak, hajók, vonatok. Pillanatok alatt megsemmisült minden, s a túlélőknek csak a fölējük tornyosuló romhalmazok maradtak. És ezzel nem volt vége a tragédiának. A túlélők jóformán fel sem ocsúdhattak a mérhetetlen pusztítás utáni

megrázkódtatásukból, meg sem találták halottaikat a romok között, el sem sirathatták megsemmisült otthonukat, felismerhetetlenné vált szülővárosukat, máris újabb veszély állt előttük. Mérgezővé vált mindaz, ami az élethez elengedhetetlenül szükséges. Gyilkossá lett a levegő, ihatatlanná az ivóvíz, ehetetlenné a termés, élhetetlenné a föld.

A sokkoló képek hatására újból elindult az ilyenkor szokásos találgatás: vajon ez az újabb földrengés a vég közeledtét jelzi-e? Máté evangéliumában maga Jézus említi a földrengéseket második eljöveteleivel kapcsolatban. Amikor a tanítványok a világ végének jeleiről kérdezik, ő többek között ezt válaszolja nekik: „Fogtok hallani háborúkról, és hallotok háborús híreket. Vigyázzatok, meg ne rémüljete, mert ennek meg kell lennie, de ez még nem a vég. Mert nemzet nemzet ellen és ország ország ellen támad, éhínségek és földrengések lesznek mindenfelé. De mindez a vajúdás kínjainak kezdete!” (Mt 24, 6–8)

Vajon a japán földrengést hogyan értelmezzük? Jézus szerint a földrengések, háborúk, éhínségek még nem a vég jelei. A tanítványok a világ végének jeleiről kérdezik Jézust: „mi lesz a jele a te eljövetelednek és a világ végének”? Jézus a válaszában megemlíti, hogy „pusztító utálatosság” üti fel a fejét a szent helyen, csodatevő álmissiások lépnek színre, akik a választottakat is megpróbálják megtéveszteni, miközben korábban soha nem látott kozmikus jellegű változás lesz látható az égen. Ezekből a jelekből, Jézus szerint megtudhatjuk, hogy közel a vég (Mt 24, 21–33).

Nem sok magyarázatra szorul a fenti idézet. Szinte beleborzadunk a felismerésbe: pusztító utálatosságot lépten-nyomon láthatunk, bizony még szent helyeken is, és csodatevő álmissiásokban sem szenvedünk hiányt. Az égen feltűnő furcsaságok láttán pedig megrémülünk. Ez lenne a vég kezdete? Féljünk hát és reszkessünk? Megadó beletörődéssel várjuk a véget?

Vagy próbáljunk inkább tenni valamit ellene? Tehetünk-e egyáltalán valamit mi, nyomorult kis porszemek? Megváltoztathatjuk-e az elkerülhetlent? Legyőzhetjük-e a természetet?

A válasz egyértelmű. Nem, ezt nem tehetjük meg. A természet nem hagyja magát legyőzni. De egyvalamit még tehetünk: meg kell tanulnunk okosan együtt élni vele. És nem csak napos időben, szélcsendben. Együtt kell élnünk a természeti csapásokkal is, a viharokkal, árvizekkel és földindulással. És egymással.

És ne feledjük, hogy a hangsúly az „okos” jelzőn van.

*Veress Mária  
biológus*



## LISZT FERENC (1811–1886) „Ó, ÉN TÁVOLI, VAD HAZÁM...!”

Így kiáltott fel Liszt Velencében 1838-ban, mikor egy németnyelvű újságot olvasván, értesült a Pestet sújtó pusztító árvízről. Majd így folytatta: „...ismeretlen barátaim, széles, népes családom! Fájdalomkiáltásod szólított vissza hozzád – énem legbelsejében találva – szégyenkezve hajtom le fejemet, szégyenemben afőlött, hogy oly soká megfeledkeztem rólad. Kegyetlen sorsom, miért tart tőled távol?” Hogy jutott a világjáró zongoraművész, a virtuóz „sztár” erre a felismerésre 27 éves korában? Hogy tehetett fel magának ily gyötrő, önmarcangoló kérdést?

Bizony, távoli volt ez az ország, ismeretlen volt ez a nép, nyelve, kultúrája; különösképpen zenekultúrája esett nagyon messze a muzsika világvárosaitól. De így, csak annál inkább vonzotta a világcsavargó művészt, aki hazát is az ismeretlen messzeségekben keresett. Anyja, Anna Maria Lager, ausztriai német, apja List (sic) ősei között kereshetjük a magyar gyökeret. Adám, az apa használja először a Liszt nevet. Otthon a családban németül beszéltek, szülőfaluja, Raiding (Doborján) németajkú község volt. Akkortájt, a csodagyermek eszterházai, soproni, pozsonyi és pesti bemutatkozásainak színhelyein is a német szó járta. Ma már köztudott, az akkori magyarországi sajtóságos állapotokat figyelembe véve, hogy a „legnagyobb magyar” Széchenyi István is németül és franciául írta naplóját, és egy Eötvös József is csak serdülő korban tanult meg magyarul.

### AZ INDULÁS

Újságot olvasás közben, képzeletében felvillannak gyermekkori emlékei: a doborjáni ház, a jólismert erdők, a dimbes-dombos mezőségen szabadon, békésen legelésző nyájak, a lassan hömpölygő Duna, amely most ezeket tesz hajléktalanná, földönfutóvá. A „kegyetlen sors” a még gyermek Franzit Bécsbe viszi – csodagyerek sors – mert a zenében jártas gondos atya, fiának rendkívüli tehetségét felismerve, a kor legjobb zongoraművész-pedagógusánál, Carl Czerny-nél szeretné taníttatni. A híres mester, Beethoven késői műveinek első megszólaltatója, a gyermek hallatlan tehetségét felismerve, tanítását ingyen vállalja. Zeneelméletre az agg Salieri (hírhedt olasz operaszerző) tanítja, aki fiatal korában Mozart vetélytársának tartotta magát, de elméletet jól tanított, Beethoven és Schubert is tanítványai voltak. A kis csodagyerek zongorajátéka látványosan fejlődik. 12 éves korában a bécsi kis Redoute-ban egy nagyszerű koncert után a legenda szerint Beethoven homlokon csókolta. A kis Franzi rendkívül ügyesen improvizált és már apró zongoradarabokat komponált. A gyakorlatias papa úgy vélte, hogy Bécs már nem tud többet nyújtani, ezért Párizsba mennek, most már anyagi segítség nélkül, mert az Eszterházyak nagyvonalú támogatása nem terjedt ki francia földre. Irány a Conservatoire, nagyhírű zeneszerző tanáraival. Csalódásuk óriási, mikor megtudják, hogy a háziszabályzat szerint a „külföldit”, a nem franciát nem vehetik fel az intézmény növendékeinek sorába. A sors különös fintora, hogy a főiskola igazgatója – Luigi Cherubini – maga is idegen, olasz származású. Így, a rendszeres tanulás, a magasabb fokú kiképzés kapui bezárultak a gyermek előtt. Zongorázni ezután már magától tanul, elméletre a kor nagytudású zeneszerzői tanítják. Szerencsére ajánlólevelei, párizsi pártfogói, a jöttét megelőző hírnév és eddigi sikerei hamarosan megnyitották előtte előkelő családok, szalonok kapuit. A „petit Litz” párizsi nyilvános hangversenyek főúri-nagypolgári hallgatóságának elkényeztetett kedvence lesz. A gyermek Lisztet itt Párizsban érik a legfontosabb értelmi-érzelmi hatások, hosszú távra kiható döntő élmények. Angliai, svájci sikerek, külföldi hangversenyutak egyre csak növelik hírnevét. Apa

és fiú alig győznek eleget tenni a meghívásoknak, amelyeknek csúcspontja IV. György király windsori fogadása. Liszt Adám meg lehet elégedve, álma mégis teljesült, fia elkápráztató zongorajátéka mindenütt a legmagasabb elismerést váltja ki. Most már képes eltartani szüleit és önmagát. Igaz, tanít is, komponál és állandóan nyilvánosan szerepel. Pihenésre, megállásra nincs idő, s ez előbb-utóbb megbosszulja magát. Az éppen legnehezebb korban levő, feltűnésbe hajszolt, túlerőltetett kamasz-Liszt elfárad, megundorodik az állandó magamutogatástól. A folyamatos utazás, a nyugtalan, fárasztó életmód apát, fiút egyaránt megviseli. Ferencet nem elégíti ki a virtuóz pálya üres csillogása és egyre erősebben ébred benne a vágy, hogy papi pályára lépjen. Az apa természetesen hallani sem akar róla, hogy annyi áldozattal művésszé nevelt fiát az egyháznak adja: „A művészethez tartozol, nem az egyházhoz!” – hangzik a könyörtelen, megfellebbezhetetlen rendreutasítás. Az ifjú titokban, éjjel olvassa az eltiltott vallási irodalmat. Orvosi tanácsra mindketten Boulogne-Sur Mer-be utaznak pihenni. A „pihenés” tragikusan végződik: Liszt Adám súlyosan megbetegszik, háromnapos hirtelen láz után meghal. Az édesanya sürgősen fiához utazik, de testi-lelki válságán a gondos anya sem tud segíteni. Szellemi téren sincs senki közelálló, akihez tanácsért fordulhatna. Alig 17 esztendőskorában felnőttes lesz. Egyedül maradván válságos időszakokkal kell megküzdenie.

### PÁRIZS

A lelkibeteg, kedveszegett, helyét a világban nem találó fiatal művészre ilyen állapotban még a korabeli divatos, ragályoszerű „mal du siècle”, a romantika jellegzetes világfájdalma is nyomasztó hatást tett. 1830-ban ágyúdörgés ébreszti a válósággra: győz a júliusi forradalom, a király, X. Károly Angliába menekül, a hatalom a nagypolgárság kezébe kerül. Ez a politikai győzelem egyben új művészeti irányzat, a forradalmi romantika előretörését is jelenti a művészet minden területén. A nyilvános zeneestek, operaelőadások és az előkelőségek szalonjaiban tartott zenei összejövetelek fontos társadalmi esemé-

nyek, ahol előkelő hölgyek mutogatják különleges toalettjeiket, felvonul itt minden pompa és szellem. Néhány képzett és túlzó zenerajongón kívül itt gyűlik össze az európai arisztokrácia is. Az új életkedvet nyert Liszt Ferenc is bekapcsolódik ebbe az élénk művészi-társadalmi életbe. Rendkívül sokat olvas, a világirodalom remekművein kívül előszeretettel foglalkozik Assisi Szent Ferenc életével, munkásságával, Lamennais abbé műveit bújja és tanítványának vallja magát, hisz a művészet megváltó szerepében. Lamartine költészete, sőt Saint Simon eszméi is felkeltik érdeklődését.

Közelebbi művészbártaival George Sand író nő szalonjában találkozik: költőkkel, regény- és drámaírókkal, festőkkel, muzsikussal. Paganinit már régebről ismerte, hallotta, boszorkányos hegedűjátéka felzaklatta kedélyállapotát és felrázta szunnyadó becsvágyát. Elhatározta, hogy a zongoratechnikát is erre a szintre fejleszti. Sikerült neki. A lengyel Fryderyk Chopin, a lelkes hazafi, szabadságharcuk bukása után szülőföldje maroknyi röjgét batyuba kötve érkezett Párizsba. Első, bemutatkozó hangversenyét Liszt is hallotta. A két kelet-európai, csaknem egykorú művész merőben más természet, de jó barátok lesznek. A haza fogalmát újdonsült lengyel barátjától hallotta először. Kölcsönösen csodálják egymás tehetségét. A szalonokban Chopin csak saját műveit játssza, Liszt mindent. George Sandnál találkozik Marie d'Agoult grófnéval, Charles d'Agoult gróf feleségével, a ragyogó, vonzó, művelt, elegáns, kékszemű asszonnyal. Liszt fiatalságának minden tüzevel imádja ezt a főúri hölgyet. Természetes, hogy a boldogtalan házasságban élő grófné sem marad érzéketlen. Elbűvöli a tö-



Liszt Ferenc 1847-ben (Barabás Miklós festménye)

kéletesen romantikus művész egyénisége és a fiatalember páratlan zongorázása. Lisztnek nincs veszteni valója, Marie-nak annál több, de minderről lemond ezért a szerelemért, leszámol a múlttal, nem érdeklí kórének véleménye. Szenvedélyes szerelemmel eltöltött boldog évek következnek, itáliai és svájci utazások („Années de pèlerinage”), majd Genfben telepednek le. Liszt a koncertezés mellett a konzervatóriumban tanít. Rövid idő múlva Velencébe költöznek, és mint az elején írtuk, itt éri Lisztet a megrázó hír: árvíz pusztít Magyarországon.

## A VILÁGJÁRÓ MŰVÉSZ

(Az első magyarországi látogatás)

Az árvízről olvasván, belső érzelmek és indulatok fellángolásában a lengyel barátjára gondolt. Mindezek – a gyermekkori emlékekkel együtt – nyilvánvalóvá tették számára „a haza” értelmét. Elhatározza, hogy a károsultak javára jótékonyági hangversenyt ad. A sikere olyan óriási, hogy a két koncertre tervezett sorozat megsokszorozódik és tetemes pénzüsszeget tud a bajbajutottak számára küldeni. Itt jegyezzük meg, hogy az önzetlen segítségnyújtás és jótékonykodás Liszt egyik legrokonszenvesebb, legértékesebb emberi vonása, amit az élet bármely területén, a világ bármely pontján a rászorultakkal szemben gyakorolt.

1839-ben indul majdnem kilenc évig tartó nagy koncertturnéjára, s Pozsony az első megálló. Itt kezdődik magyarországi diadalútja. Példátlan nemzeti ünneplésben részesítik az éppen ott és akkor ülésező diéta keretében. Innen magyar főurak kíséretében érkezik Pestre. Kilencszer játszik nyilvánosan, főleg jótékony célra. Az itt töltött három hét szakadatlan ünneplések sorozata. Ünnepi küldöttség nyújtja át neki a nemzet hálijának, hódolatának jelét, egy magyar díszkardot. Vörösmarty versben köszönti: „Hirhedett zenésze a világnak, / Bárhová juss mindig hű rokon! / Van-e hangod a beteg hazának / A velőket rázó húrokon?...” (Liszt Ferenchez). Újabb hangversenyek Győrben, Pozsonyban és Sopronban ismételt jótékonykodással. Ő, aki Európa-szerte annyi jótékony célú koncertet rendezett, Magyarországon még saját magát is felülmúlja nagylelkűségben, bőkezűségben – tudjuk meg a Honművészből. Büszkén, kövendő példaképpen említi az újság egyik Budapesti fellépése után, hogy „a belépti jegyeket magyar felíráttal nyomtatá, ő volt az első, aki Budapesten e merész lépést tevő.” Ez már a magyar Reformkor szele (mikor Liszt másodszor járt itt, 1846-ban, már hivatalos nyelv a magyar). Ezek után meglátogatja szülőfaluját, Doborjánt, majd Kismartont, felkeresi gyermekkori ismerőseit. Sopron városa díszpolgárává avatja.

Ez az első magyarországi út a nagy virtuóz időszak bevezetője. Ennek minden állomását itt és most felsorolni lehetetlen. Európa csaknem minden országában többször is megfordult, Edinburghtól Konstantinápolyig, Szentpétervártól Gibraltárig. Szédítő utak, rendkívüli teljesítmény rázós postakocsin végigszáguldozni Európán. Még ma is, a világjáró művészek számára repülőgépen (egyek saját külön repülőgépen) utazva is roppant fárasztó ekkora távolságokat megtenni.

A „zongora Paganinije” vetette meg a polgári hangversenyélet alapját. Ő ad először mai értelemben vett szólóestet, azaz önálló, közreműködők nélküli zongorahangversenyt. Meg is kapja érte a magáét. Hatalmas feltűnést, szinte sokkot keltett,

egyesek hallatlan vakmerőségnek tekintették, némely kritikusa hiúsággal, felfuvalkodott önhittséggel vádolta. Mások szemére vetik, hogy a terem közepére helyezteti a zongorát, mint egy magas trónust a tömeg feje fölött és onnan árasztja szét minden erejét és hatalmát. De abban minden kritikusa és a közönség is egyetért, hogy a keze alatt felzendülő zenének rendkívüli ereje, döbbenetes szuggesztivitása és hatalma van. „Még nem találkoztak szemtől-szembe ilyen zseniális, szenvedélyes, démonikus természettel, aki a zongorát lelkes zenekarrá változtatja; hol orkánként száguld, hol a gyöngéd szépség és grácia özönét árasztja” – írják. És ez a művész közvetlenségével, behízelt módorával, okos társalgásával (és persze a hölgyek szemében különösképpen feltűnő férfias szépségével, gáláns lovagiasságával) épp úgy hódít, mint zongorázásával.

Magyarország után Délvidék, Bánság, Erdély, Moldova városaiban hangversenyeznek, Moszkva, Galac, Bukarest, Odessza, Konstantinápoly, majd ismét Odessza következik. Itt ismerkedik meg Carolyne Sayn-Wittgenstein hercegnével. Marie d'Agoult-val már régebben, harmadik gyerekük születése után, a nagy turnék elején szakított. Négy évi együttlét után kezdték érezni: jellemük különbözősége mindkettőjüket akadályozza abban, hogy életfelfogásuknak, hajlamaiknak megfelelően éljenek. Liszt most már megcsömörült a virtuóz élettől. A hangos sikerekről is szívesen lemond, ha egy társra akad, akivel valahol letelepedne és a komponálásnak szentelhetné idejét és tehetségét. Ekkor találkozott Odesszában Carolyne-nal, dúsgazdag lengyel szülők lányával, német származású cári tiszt, Wittgenstein herceg feleségével. Elhatározzák, hogy a nagymúltú thüringiai Weimarban keresnek új otthont, Goethe és Schiller városában. 1848-ban Liszt elfoglalja „kapellmeisteri” állását és a hercegnével megkezdik új életüket.

## WEIMAR – RÓMA – BUDAPEST

Liszt tehát a weimari udvar Károly Frigyes nagyherceg által kinevezett rendkívüli karmestere. Élete külső eseményekben szegényebbé, belső tartalommal gazdagabbá válik. Az eddigi hajszának immár vége, kedvére komponálhatna, de az udvari karmesternek nemcsak a művészeti vezetés, hangversenyek és operaelőadások levezénylése a dolga, hanem az amúgyis lezüllött ének- és zenekar apró-cseprő gondjaitól kezdve a szűkös anyagi lehetőségek adta költségvetés ésszerű megtervezéséig mind-mind az ő hatáskörébe tartozik. Tudja, hogy a rendelkezésére álló művészi és anyagi eszközöktől függ egész jövőbeli művészi tevékenysége, nagy terveinek megvalósítása. A weimari polgárság erősen konzervatív, sőt maradi, az értelmiség nyárspolgári jellegű (Párizs után?) Sayn-Wittgenstein hercegnével való együttélését is eléggé görbe szemmel nézték. Liszt szeretne értékes embereket Weimarba hozni, hogy a város visszakapja régi fényét. Sajnos nem számol az anyagi lehetőségekkel. A saját művészi igényeihez mért túlsokat-akarás, a minden alapot nélkülöző látszatnívó keseríti meg weimari működését s ez eredményezi majd távozását is.

Hite mellett sokat jelent számára, hogy végre olyan nő, olyan társ áll az oldalán, aki töretlenül hisz művészi alkotóerejében, elhivatottságában. A weimari alkotásokban gazdag évek alatt (1848–1861) írta legnagyobb, legismertebb műve-



A „La vie Parisienne” karikatúrája

it. Még pusztán felsorolásuk is (éppúgy mint a nagy hangversenykörutak városai) túlfeszítené e megemlékező cikk kereteit. Mindenképpen említést kell azonban tennünk a Liszt által megteremtett új műfajról: a szimfonikus költeményről. Ezekben már igénybe veszi a költészet, irodalom, filozófia, képzőművészet segítségét is (pl. Tasso, Prometheus, Mazeppa, Hunok csatája, Les Préludes stb.). Szimfóniái is (Faust, Dante) sőt leghatalmasabb zongoraműve, a h-moll szonáta is irodalmi fogantatásúak. Természetes, hogy Liszt elsősorban zongorára írt, de nagylélegzetű zenekari művei is az új stíluskorszakot jelentik. Az alkotás mellett szívügye volt új szerzők (nemcsak német, hanem norvég, spanyol, orosz szerzők) felkarolása és műveiknek bemutatása is. Nagyon sokat segítette Wagnert művészileg és anyagilag egyaránt, aki később veje lett, ugyanis lányát, Cosimát vette feleségül.

1848-at írunk, Európán végigseper a forradalom. A magyar szabadságharcra kapcsolatos érzéseiről a Hungária kantátával tesz tanúbizonyságot. Az aradi vértanúk, elsősorban Batthyány Lajos kivégzésének a Funéailles (1849. oct. 6) című megrázó zongoradarabjával állít örök emléket. 1856-ban írja meg Esztergomi Miséjét és a bazilika felszentelésének napján saját maga vezényli Esztergomban, majd Pesten.

Carolyne igyekszik rendezni, törvényesíteni a Liszttel való kapcsolatát. A hercegné férje és a mitropolita egyre újabb és újabb akadályokat gördít a válás kimondása elé. Végül, mikor már a Vatikán jóváhagyását is elnyerik, kitűzik az esküvő napját (1861. október 22-re, Liszt ötvenedik születésnapjára) és helyét, egy kisebb római templomot. Felmond és elbúcsúzik Weimartól, Rómába érkezik. Egy nappal az esküvő előtt visszavonják a pápai engedélyt. A hercegnő a sors kezét látja a döntésben és 14 éven át folytatott küzdelem után végleg lemond a házasságról, Liszt pedig hosszabb római tartózkodásra rendezkedik be. Visszavonul a Madonna del Rosario nevű kolostorba, és 1865-ben már mint Liszt abbé, papi ruhában jelenik meg a világ előtt. Erről így vall: „Beleptem az egyházi rendbe, de semmi esetre sem a világ iránti megvetésből, vagy még kevésbé mert ráuntam a művészetre. A katolicizmushoz való vonzalmam gyermekkorom óta jelen van és egy állandóan jelenlevő és uralkodó érzés lett”. Nyugodtan komponál, Róma légköre főleg egyházi művek megírására ihleti. Már régóta foglalkoztatja az egyházi zene reformja, de itt is csalódnia kell. Bár a pápa szívesen fogadja,



Liszt Ferenc 1886-ban (Munkácsy Mihály festménye)

hamarosan kiderül, hogy az egyház nem törődik reformterveivel, újszerű, merész zenéjét nem érti, hiszen a magasrangú papi méltóságok nem muzsikusok.

Újabb misét komponál, magyar felkérésre. Az etikettől eltérően, honi közakaratra, nem udvari komponista, hanem magyar szerző írja a zenét Ferenc József és Erzsébet magyar királyi pár 1867. évi megkoronázására. Az előadók viszont bécsiek, ráadásul Liszt nem kapott meghívót. Szerényen meghúzódott az orgona-karzatán, de a szertartás vége előtt távozott. Lisztet a kintrekedtek hatalmas ovációval fogadták, a Duna túloldalán levő pestiek pedig, gondolván, hogy mindez a királyi párnak szól, ők is rákezdtek.

Egyre többet jár Magyarországra, ilyenkor mindig találkozik a nemzeti irányú magyar művészet előharcosaival, Erkelrel, Mosonyival, Ábrányi Kornéllal. Az apróbb figyelmességeknek őszintén örvend: művészi pályafutásának 50-ik évfordulójára rendezett kis ünnepségnek épp úgy, mint a Ferenc Józseftől kapott tanácsosi rangnak és az ezzel járó évi tiszteletdíjnak. Néha egy-egy körutazást tesz Nyugat-Európában, saját műveit vezényli. A Bayreuthi Ünnepi Hetekre is ellátogat veje operáit meghallgatni. Weimarban a nagyherceg igyekszik visszatérésre csábítani, de állandó maradásra nem hajlandó, örül, hogy ismét szabad lett; semmilyen formában nem tudja elviselni a kötöttséget. A magyarországi letelepedéstől is fél, pedig tőle várják a teljes magyar nemzeti zeneművészet kiépítését, a zeneoktatás megszervezését, az egyházi zene felvirágoztatását, egyszóval mindent.

Ettől fogva beszélünk a címben említett háromszögről, a három város közötti öregkori „ingázásról”. Az év első négy

hónapja Budapesté, azután Weimar következik, végül az őszt és az év végét Rómában tölti. Budapesten megbízzák az Országos Zeneakadémia megszervezésével, elnökévé nevezik ki, és az intézmény 1875-ben megnyitja kapuit. Tanítványai mindhárom városba követik. Mint világi abbé, csak feketét visel, hosszú szárnyú kabátot, alacsony, széles karimájú fekete kalapot, kesztyűt és nyakkendőt. Kizárólag ingyen tanít, szerényen él, miközben vagyonokat muzsikál össze és jótékonykodik, nem törődik a pénzzel; neki, saját magának nincs semmije. Még ebben a korában is élvezte a személyéből, zongorázásából áradó mágikus varázs hatását.

Emellett egyre többet komponál. Magyarországi kötődését jelzi a „Magyar Történelmi Arcképek” hét zongoradarabból álló sorozata (Széchenyi, Deák, Teleki László, Eötvös, Vörösmarty, Petőfi, Mosonyi), a Csárdás macabre, Csárdás obstiné, Mosonyi gyászmenete stb. Késői zongoradarabjai hangvételükben lényegesen különböznek az eddigiektől: a virtuozitás, csillogó bravúr, patetikus retorika teljesen hiányzik, a verbunkos hang már elkopott. Helyettük a filozófiai töprengés, a legőszintébb, legmélyebb, legkoncentráltabb mondanivaló, némelyekben a siratóhang adja zenéje lényegét. Már a címük is sokatmondó (Bölcsőtől a sírig, Balcsillagzat, Szürke felhők, Gyászgondola, Álomban, és a fentebb említett két Csárdás. Ez a zene megelőzte korát, ezzel Liszt már „messze a jövőbe dobta dárdáját”. Nem csoda, hogy ezt kora már értetlenül fogadta, nem talált meghallgatásra. Zenéje azonban az impresszionizmuson keresztül egészen Bartókig érezteti hatását. Ő, Bartók volt az, aki 1936-ban, a Magyar Tudományos Akadémián tartott székfoglalójában („Liszt-problémák”) méltatta Liszt igazi nagyságát, valójában ő értette meg, az ő műveiben élt tovább és teljesedett be Liszt Ferenc zenei hagyatéka.

Élete utolsó évében hallatlan energiával még Liège-ben vezényel, márciusban Párizsban arat nagy sikert az Esztergomi mise, majd London ünnepli a Mestert. Luxemburgban, Colpachi otthonában Munkácsy Mihály festi meg Liszt utolsó portréját. Júliusban, Cosima meghívására az Ünnepi Játékokra utazva meghül, és tüdőgyulladásban hal meg, július 31-én. Életének vége, halálának körülményei hűen szimbolizálják öregségében legsúlyosabbá vált művészi magányosságát. Bayreuth-ban temetik el. Hamvait engedély hiányában nem tudták Magyarországra hozni.

Egy emberöltővel később az utókor már hálásabb: a hangversenyek műsorán egyre gyakrabban szerepelnek művei, megkezdődik a budapesti nemzetközi Liszt zongoraversenyek azóta is tartó sorozata, az ő nevét viseli főiskolánk (ma egyetem), sőt a weimari is; utcákat, tereket, egyesületeket neveznek el róla. Legutolsó hír: a Magyar Országgyűlés határozata alapján – annyi politikus (Charles de Gaulle, J.F. Kennedy, Khadafi), a repülés úttörői (a román Aurel Vlaicu, Henry Coanda), vagy utazó (Marco Polo) után – mi egy világiáró, világhírű művészünkről nevezzük el nemzetközi repülőterünket.

Most 2011-ben, mikor szinte az egész világ ŐT ünnepli, államfők nevükkel vállalnak védnökséget az egész évi ünnepségekért, hangversenyekért, szerényen, de merjünk végre büszkék lenni, mert Liszt Ferenc a miénk is!

**Mokos Imre**

## STRÄNGNÄSRŐL MÉG EGYSZER

Az Új Kéve 2008 decemberi számában Dr. Sebestyén Gábor főgondnok így adott hírt a Strängnási Dómtemplomban levő Mártírok Kápolnájának létezéséről: „Véletlenül bukkantam rá egyik *felfedező utam* során, 2006-ban... A *Mártírok kápolnája* már a neve miatt is felkeltette érdeklődésünket. Az oltár mellett egy nagy, bronzból készült négyszögű tábla áll, több téglalap alakú kisebb táblából összerakva. Az egyik táblán meglepetéssel fedeztük fel Sass Kálmán nevét, alatta az ország megnevezését, ahol meghalt: Rumánien, valamint az elhalálozás dátumát: 1958. dec. 2.” Tudósítását így fejezte be: „Remélem, többen felfigyelnek erre a híradásra... Külön élmény lenne sokunk számára, ha egy



*Dr. Szentiványi Gábor magyar nagykövet*

csoportos kirándulás alkalmával magyar istentiszteletet tarthatnánk a strängnási Mártírok kápolnájában.”

Ez indított minket arra, hogy 2009-ben megtartsuk első, 2010-ben pedig második, magyar mártírjainkra emlékező istentiszteletünket, melyre ez alkalommal meghívtuk Dr. Sass Hubát, a mártírhalált halt református lelkész legkisebb fiát is.

Megtisztelő volt, hogy a résztvevőket köszöntötte Hans-Eric Nordin, Strängnäs püspöke, aki reményét fejezte ki, hogy emlékezésünk hagyományt teremt és példaként szolgálhat másoknak is.

Dr. Szentiványi Gábor, Magyarország stockholmi nagykövete mindazon vértá-

núinkat méltatta, akik hitükért, meggyőződésükért, eszméikért, emberségükért, olyan értékekért szálltak síkra, tartottak ki mellettük és haltak értük mártírhalált, mely értékeket nemcsak Magyarország és a magyarság, de az Európai Unió egésze és minden jóérzésű ember is megkérdőjelezhetetlen alapértékeknek tekint.



*Dr. Sass Huba egyetemi tanár*

Dr. Sass Huba, édesapja emlékének felelevenítése után arról beszélt, hogy a mártírhalált haltak hozzátartozói miként éltek „mártír életet” a diktatúra évtizedeiben, s miként tudtak magyarként, hívő keresztényként, emberként megmaradni egy

istentelen rendszerben, egy embertelen világban. Meghatódva mondott köszönetet mindazoknak, akik édesapja emlékét kegyelettel őrzik és ápolják.



*Hans-Eric Nordin, Strängnäs püspöke*

Köszönetet mondunk mi is a Stockholmi Magyar Kamarakórusnak, Mokus Magda, Práda Kinga és Both Barna hangszeres előadóművészeknek, a Barozda régizene és népzene együttesnek a siratókért, Sántha Hangának ihletett versmondásáért, a Szent György Lovagrendnek az ünnepélyes koszorúzásért, a közlőről és távolról érkezett résztvevőknek az együttlétért és áhítatos emlékezésért. { }

Az előző lapszámunkban már megjelent némely fénykép újraközlését az tette szükségessé, hogy az anyagi okokból választott fekete-fehér nyomdatechnika élvezhetetlen, gyatra képminőséget eredményezett, melyért ezúton is elnézésüket kérjük. **A Szerkesztőség.**



*Hárman a Barozda együttesből: Simó Csongor, Toró Lajos, Simó József*

## A bukovinai Istensegítség legendás lelkipásztora

A legutóbbi malmói istentiszteleten hallottam, hogy a svédországi magyar egyházi közösség immár másodszor szervez erdélyi körúttal egybekötött kirándulást a pünkösdi szombatján tartandó csíksomlyói búcsúra, de ezúttal Bukovinába is tesznek egy kitérőt, mely, mondhatni, a mostani kirándulás egyik fő célja, vagy úgy is mondhatnánk, különlegessége. A legtávolabbi úticél az az öt bukovinai székely falu: Andrásfalva, Hadikfalva, Istensegítség, Fogadjisten és Józseffalva, melyekben ma már úgy tudni, senki sem beszél magyarul, hiszen egykori székely lakosait előbb 1890–1910 között, majd 1941–1945-ben a Kárpátokon belülre, úgy mond „hazatelepítették”. Az az öt falu az úticél, ahol valamikor dédszüleink éltek és nevelkedtek, s jövőbe vetett hitükért imádkoztak. Azt az öt falut látogatják meg, ahol politikai-történelmi okokból egyszerre csak mindennek vége szakadt.

Ha visszalépünk kissé az időben, a múltnak homályából egy római katolikus lelkész alakja tűnik elő, egy olyan személyiségé, aki jelentős szerepet töltött be az említett falvak lakosainak életében. Úgy került kapcsolatba velük, hogy a bukovinai Istensegítség falu egyháztanácsa 1928-ban székely papot keresett és ezért a gyulafehérvári Majláth püspökhöz folyamodott. Az állás betöltésére a székelyudvarhelyi Elekes Dénes (1901-2003) káplánt kérték fel, aki Gyulafehérváron végezte el a római katolikus Hittudományi Főiskolát és 1925-ben szentelték pappá.

Elekes Dénes, püspökének felkérésére, a tisztséget elvállalta, és 1928 őszén elfoglalta Istensegítségben a papi állást. Ott is maradt mindaddig, amíg bekövetkezett az öt falu maradék székely lakóinak áttelepítése a Magyarországhoz 1941-ben visszacsatolt Bácskába. Híveit lelkesen követve, 1941-1942-ben együtt ment velük Bácskába, majd 1945-ben velük együtt kényszerült menekülni Tolnába, Baranyába. Végül a Szekszárd melletti Kalaznón telepedett le 250 Istensegítségből származó hívével. Papi hivatása alatt, mely több mint 75 évet foglalt magában, az „acél miséjét” is megérvén, Elekes Dénes hű maradt híveihez. Lőrincz nevű testvérel (aki vele együtt került Bukovinába és ott kántorként működött) fáradtságot nem ismerve segített bukovinai székely testvéreinek. A Bácskába áttelepülve önzetlenül próbálta megoldani híveinek az új hazában támadt gondjait, és igyekezett a szülőföldtől való elszakadás miatt keletkezett üresség érzését, fájdalmukat enyhíteni. A szentmiséin elhangzott prédikációiban az összetartásra, a felebarát iránti szeretetre, az egymás iránti önzetlen segítségadásra és szokásaik megtartására buzdította híveit. Elekes Dénes és a bukovinai székelyek élete egybeforrott mind a régi, mind az új hazában. Lelkipásztoruk ösztönzése és elkötelezettsége nagyban hozzájárult bukovinai székely identitásuk megtartásában Magyarországon is. 2003-ban bekövetkezett halálakor többek között a Magyarországi Bukovinai Székely Szövetség is búcsúztatta, és szeretett falujában, Kalaznón temették el.

Végezetül el szeretném mondani, hogy büszke vagyok Elekes Dénesre, aki apai ágon nagyanyám testvére volt. Büszke vagyok hitvallására, elkötelezettségére, a nagy nehézségek és nélkülözések idején is tanúsított rendíthetelenségére. Háromszor találkoztam vele. Úgy éreztem, hogy a jóság csak úgy sugárzik belőle. Ágikámnak szólított, és szentképeket kaptam tőle, melyeket kincsként őrzök. De mindenek fölött áldott emlékezetét őrzöm, el nem múló szeretettel.

Rontó Burszán Ágnes - Malmö

## Fából, tréfából, nosztalgiából

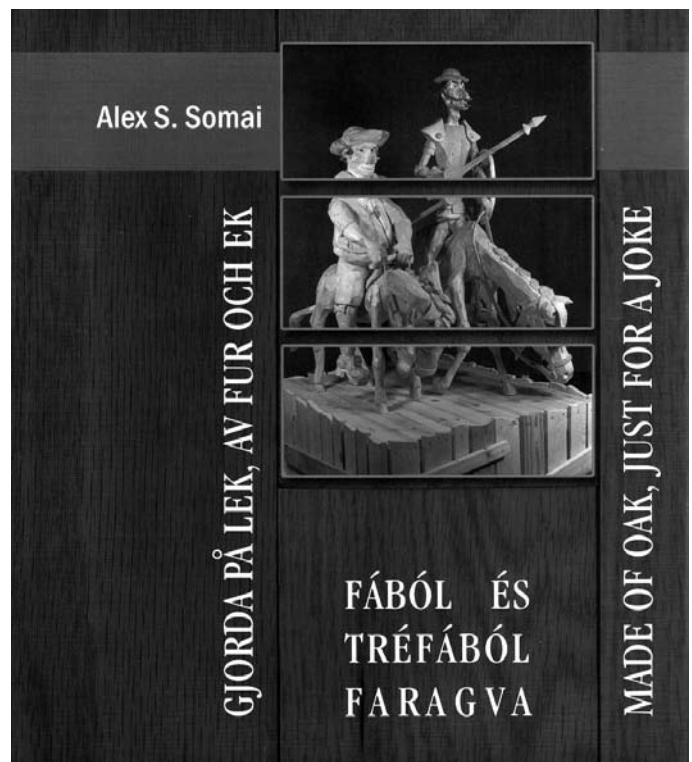
Ismertem néhány embert, akiket Isten óriási formátlan tehetséggel áldott vagy vert meg; akik úgyszólván egész életükben keresték kibontakozásuk igazi útját, s nem tudták eldönteni, melyik az, s eközben itt is, ott is figyelemreméltó teljesítményeket – műveket – hagytak hátra. Jaj a szegény lexikonszerkesztőnek, akinek egy ilyen emberről szóló szócikket kell megfogalmaznia; töprenghet, hogy „minek nevezze”, az alkotó szellemek milyen kategóriájába sorolja az illetőt.

Gimnazista diák koromban barátom, osztálytársam, padtársam, későbbi megpróbáltatások idején sorstársam volt egy ilyen fiú. Először is természetesen verseket írt, természetesen szerelmes verseket, mert állandóan szerelmes volt különböző lányokra. Egy iskolai dolgozatában kedves magyartanárnok prózáiról tehetséget vélt felfedezni, ezt értésére adta, s elkezdte mód-

szeresen bevezetni őt az erdélyi magyar széppróza világába, miközben velem nyugatos költők verseit olvastatta; – a végén aztán mégis költő lett. De mesterien játszott egy nemes klasszikus hangszeren is, ennek meg tanára lett szülővárosunk, Kolozsvár zeneiskolájában; gyönyörűen rajzolt is, sorban álltak érte a lányok akkor még divatos emlékkönyveikkel; mindenféle küzdősportban is ügyesebb, erősebb, kitartóbb volt mindannyiunknál.

Miért jutott eszembe ez a fiú, akinek korai öregkori földi maradványai ez idő szerint a házsongárdi földben pihennek? Nos, nyilván azért, mert az a nála – szerencséjére – egy évtizeddel fiatalabb stockholmi barátom, akinek egyik könyvét szeretném itt méltatni néhány sorban, szintén ilyen sokoldalú tehetség.

Somai Sándor néven anyakönyvezték Marosvásárhelyen, ezen a néven lett matematika- és



Somai Sándor könyvének borítója (Mentor Kiadó, 2010)

## SZÍVBŐL KÖSZÖNJÜK, HOGY JÖVEDELMÜK 1%-ÁNAK FELAJÁNLÁSÁVAL EGYHÁZI KÖZÖSSÉGÜNK FENNTARTÓ TAGJAI LETTEK\*

001 UPS	Herczeghné Edit Erzsébet	033 STH	Komáromi László	065 LJB	Maki Gizella	097 LJB	Papp Anna
002 UPS	Herczegh Ferenc	034 LJB	Szabó Ilona	066 VRS	Lindberg Brustkern Katalin	098 LJB	Papp Miklós
003 JKP	Gaal Piroska	035 STH	Főnyad Péter	067 BRS	Deák György	099 ESK	Székely Ibolya
004 JKP	Gaal András	036 STH	Tiglezán József	068 GBG	Buzás Melinda	100 GBG	Vájlok Ildikó
005 HBG	Kovács Andrea	037 STH	Tiglezán Csilla	069 GBG	Buzás László András	101 ÖVR	Hedlund Mária-Timea
006 HBG	Kéhl Károly	038 HBG	Bartus Róbert Levente	070 MMÖ	Nagy Árpád Ervin	102 BRS	Nagy Ilona
007 HBG	Vaszi Árpád	039 HBG	Vaszi Éva	071 MMÖ	Nagy Magdaléna	103 ESK	Harkai Mária-Magdaléna
008 HBG	Vaszi Magdaléna	040 HBG	Vaszi Árpád sen.	072 LJB	Takács Zoltán	104 ESK	Kovács Imre
009 HBG	Márk Klára Éva	041 MMÖ	Váncsa Gizella	073 xxx	xxx kétszer jelentkezett	105 VRS	Rehó István
010 HBG	Kolumbán Ádám	042 SBG	Tóth Ildikó-Irma	074 xxx	xxx kétszer jelentkezett	106 SBG	Novák Elvira
011 HBG	Lakatos Katalin	043 STH	Nagy Zoltán	075 xxx	xxx úrlap hiányzik	107 STH	Pap Sarolta
012 HST	Boros Mihály	044 STH	Sebestyén Mária	076 MMÖ	Csiki Mária	108 STH	Pap Iván
013 BRS	Thurman Zoltán	045 STH	Sebestyén Gábor id.	077 HBG	Tanászi Mária	109 ESK	Toró Ildikó
014 MMÖ	Németh Piroska	046 STH	Sebestyén Gábor	078 HBG	Eichhardt Sándor	110 ESK	Toró Lajos
015 STH	Szurkos Ildikó	047 MMÖ	Papp Gyula	079 HST	Sárkány Sándor	111 ESK	Simó Györgyike-Mária
016 LJB	Soós Erzsébet	048 MMÖ	Balogh Márta	080 HST	Hulita Gizella	112 ESK	Simó József
017 LJB	Nagy Julianna	049 MMÖ	Németh Artúr	081 HST	Cseke Etelka	113 ESK	Fekete Jenő
018 STH	Sebestyén Indira	050 STH	Szentkirályi Julie-Csaga	082 VXJ	Tökés Zoltán	114 SBG	Székely Edit
019 STH	Magyar Mária	051 MMÖ	Moldován Albert	083 VXJ	Tökés Rozália	115 ESK	Harkai Gyula
020 STH	Magyar Tibor	052 MMÖ	Bartha István	084 VXJ	Somesfalean Terézia	116 MMÖ	Veress Béla
021 STH	M.-Veress Mária-M.	053 MMÖ	Gergely Attila	085 LJB	Vass Zoltán	117 STH	Mokos Ádám
022 LJB	Szeredai János	054 MMÖ	Gergely Rozália	086 LJB	Vass Márta-Csilla	118 GBG	Dávid Ibolya
023 LJB	Szeredai Ilma-Emília	055 LJB	Szabó Gábor József	087 LJB	Szabó László	119 ESK	Nagy Etelka
024 MMÖ	Farkas Edith	056 GBG	Nilsson Gyöngyvér	088 LJB	Szabó Ilona	120 STH	Tamás Mária
025 MMÖ	Szigeti Zoltán	057 GBG	Karlsson Zsuzsanna	089 xxx	xxx kétszer jelentkezett	121 STH	Tamás György Gyula
026 STH	Bertha Lillie	058 ESK	Fazakas András sen.	090 LJB	Mihályi Dániel	122 STH	Muzsnáki Mokos Magdolna
027 VXJ	Nagy István Ferenc	059 ESK	Fazakas Éva	091 MMÖ	Kovács Katalin	123 STH	Újvárosy Ilona
028 JKP	Szentei Barnabás	060 ESK	Fazakas András jun.	092 LJB	Szeredai Tünde-Katalin	124 STH	Barra Somai Alex S.
029 TGG	Molnár-Veress Pál	061 ESK	Fazakas Mónika	093 LJB	Balászi Gabriella	125 STH	Barra Somai Regina
030 TGG	Szilágyi Enikő	062 VRS	Nagy István Béla	094 LJB	Szeredai Csongor	126 MMÖ	Kátay Emőke
031 LJB	Káli Dénes	063 JKP	Szócs László	095 LJB	Etédi Lajos	127 MMÖ	Papp Lenke
032 STH	Komáromi Jolán	064 LJB	Maki Miklós	096 LJB	Etédi Zsuzsanna Ibolya	128	

\* Ebben a kimutatásban csak azok szerepelnek, akik jövedelmük 1%-ának felajánlásával egyházi közösségünk fenntartó tagjai lettek. A következőkben azokat is felvesszük erre a listára, akik a Svéd Egyházzal fizetik egyházadójukat, s ezt az adóbevallási papír ide vonatkozó rubrikájának másolatával igazolják. Támogató tagjaink kimutatásába kerülnek azok is, akik ha nem is jövedelmük 1%-át, hanem kézhez kapott keresetükből a jövedelmi kategóriájuknak megfelelő ún. „köszöb-értéket” fizetik be támogatásként. Mindannyiuknak köszönjük anyagi áldozathozatalban is megmutató, egyház iránti szeretetüket tanúsító támogatásukat.

fizikatanár (az egyetlen dolog, amihez saját bevallása szerint nem volt se kedve, se tehetsége), s ott morszolta le ifjúságát és fiatal férfikorát pikareszk regénybe illő kalandok, csavargások, kocsmázások, csirkefogások közepette. Ezt a pikareszk regényt meg is írta bőven buzgó epikai vénával, tavaly jelent meg a marosvásárhelyi Mentor kiadónál *Hova, hova, Soma koma?* címmel és Alex S. Somai szerzői névvel – legalábbis én ekként értelmezem nevének ezt a transzfigurációját. Egyfajta izgalmas, néha szemérmes, néha tréfás, kesernyés tréfás rejtőzködés ez, akárcsak a valóban megélt és költött események egybejárása a nyilvánvalóan önéletrajzi regényben, ahol a főhős, az ifjú Somai családneve: Soma. Szegény drusza, Márai Sándor még nem tudta, hogy nemcsak az ékezet, hanem az „i” is lekophat az ember nevérol.

Amikor megismertem, éppen pincér volt a stockholmi Lilla Budapest kocsmában, és nekünk magyaroknak úgy töltötte a sört, hogy egy ujjnyival közelebb legyen a

krigli pereméhez. Már érződött az a széljárás, amely aztán elfújta a Lilla Budapestet a Götgatanról, sőt az óvárosból is kifújta a magyar éttermet, és a mi Sándorunk is pályakorrekciót készült végrehajtani. Meg is tette. Képkereztető lett, ami félig ipar, félig művészet – ő azonban igazi varázslója lett a szakmának.

Ennek én személyes bizonyásgtevője vagyok. Feleségem édesanyja ránk hagyott egy maga varrta kis gobelin-képet: egy farkaskutya portréját, ódon blondel rámában. Történt, hogy a ráma Kolozsvárról Stockholmba utaztában apró darabokra tört, s a feleségem megkért, hogy a kanavászra varrt képet kereztetsem újra, de egyszerű sima rámba, éppen csak hogy fel lehessen tenni a falra néhány otthoni művész barátunk rajzai, metszetei, festményei társaságába. Elmentem tehát Somaihoz, s előadtam neki a kérést. Szóval ez nektek – mondta – amolyan családi ereklyétek. Hát akkor ne bánjunk vele úgy, mint képpel, hanem mint ereklyével. És ott a szemem előtt készített egy keskeny,

arany színű keretet, jóval nagyobb, mint a farkaskutya portréja, belevágott egy koromfekete kartont, arra lazán ráterítette a gobelint, szegetlenül, rojtosan, ahogy valamikor elkészült, befedte egy üveglappal – és a számunkra kedves, de voltaképp jelentéktelen kis biedermeier giccsből egyszerre tényleg igazi ereklye lett. Látogatóink mindig ezt nézik meg a legnagyobb érdeklődéssel és a leghosszasabban, majdnemhogy keresztet vetnek előtte.

Tehát író, képkereztető iparművész – és még mi? Nagy gitárosnak nehezen lehetne mondani, ez ellen maga is tiltakozna, mert igaz ugyan, hogy szenvedélyesen gitározik, de éppen ezért tudja, kik ma az igazán nagy gitárművészek. Csoda volna, ha nem próbálnának zeneszerzéssel is. De nem csoda, mert próbálkozik. Ennek is személyes bizonyásgtevője vagyok: ott voltam azon a magyar istentiszteleten a stockholmi francia reformátusok templomában, amelynek során egy presbiter kiosztott egy papírlapot, rajta Somai Sándor hozsánna-éne-

kének szövegével és kottájával, s azt szépen elénekeltük a szertartás végén. Néhány versét e sorok olvasói közül is sokan tudják kívülről, ha ez nem tudatosult is bennük, mert azok Tamás Gábor népszerű könnyzene-szerzőnk és énekesünk által dalamba öltöztetve lopták be magukat magyar – legalábbis erdélyi magyar – kulturális javaink tárházába s onnan az emlékezetünkbe. Költői is és zeneszerzői tehetség is tehát Somai Sándor, vagy pontosabban: a benne rejlő hatalmas polivalens tehetség és kora előrehaladtával egyre sürgetőbb, egyre türelmetlenebb alkotóvágy ezekben az irányokban is célt és utat keres magának.

Az ezeremester semmiben sem tökéletes, tartja egy régi mondás. Soma kománk készségeinek, adottságainak előszámlálása még mesze van az ezertől, és – talán éppen ezért – van valami, amiben tökéletesnek lehet tartani. Ez a valami a faszobrászat, s ennek a tanúsága az a könyv, amelynek recenzálására itt lassacskán rátérek.

## A Tángárde Alapítvány közleménye

Az Alapítvány 2011. március 18-án tartott ülésén a Káli Dénes betegsége miatt, illetve Nagy Elemér munkahelyi okok miatt megüresedett intézőbizottsági helyeire, továbbá Péter Mihály elhalálása miatt megüresült helyére új jelölteket állított. Az Alapítvány Intézőbizottságának elnöke hivatalból Dr. Sebestyén Gábor országos főfelügyelő, társelnöke hivatalból Molnár-Veress Pál lelkész, pénztárosa Tiglezán József maradt. Az Intézőbizottság eddigi tagjaiból id. Vaszi Árpád (Helsingborg) és Tófalvi Ferenc (Hyltebruk) helyükön maradtak. Az Intézőbizottság új tagja Szócs László (Jönköping), póttagja pedig Németh Sándor (Nässjö) lett.

Az Intézőbizottság számba vette a gyülekezeti otthonban elvégzett és elvégzendő munkálatokat. Az otthon tűzvédelmi szempontból biztosított. A nagyház földszintjén egy haboltó- és két poroltókészülék valamint egy tűzoltó-filc került elhelyezésre, az emeletén pedig egy hab- és egy poroltó készülék. A kis-házban (fiúház) a földszinten és az emeleten egy hab- és egy poroltó készülék van elhelyezve. Minden készüléket a Borás Brandservice-nél leellenőrizték, s amelynél azt szükségesnek látták, újratöltötték. A készülékek helyét mindenütt megfelelő táblák jelzik. A nagyházban egymással szinkronba kapcsolt tűzjelző-készülékek kerültek felszerelésre, három a földszinten, egy az emeleten. Mindkét háznak megvan a kiűritési terve, csak ezeket sokszorosítani kell és ki kell függeszteni. A gyülekezeti házat ellenőrző tűzvédelmi felügyelő (brandinspektör) alapvetően mindent rendben talált, az apróbb elvégzendőket (pl. létra meghosszabbítása, védőgyűrűkkel való ellátása, az emeletre vezető ajtó önműködő becsukó-szerkezetének felszerelése stb.) és megjegyzéseit pedig jegyzőkönyvbe foglalta.

Az Intézőbizottság tagjai szemrevételezték és megállapították, hogy az egész ház tetőzetén körbe végig ellenőrizni kell a csatornák

állapotát és azokat ki kell takarítani, az esővizet a dréncövekhez kell elvezetni. Időszerűnek ítélték a külső falak és a tetőzet időszakos átfestését, egyúttal tetőkijárat kialakítását, alkalomadtán a kémények kitakarítását, a következő szezonra a részleges fafűtés beindítását.

Abszolút elsőbbséggel elvégzendő feladatként határozták meg a hiányzó ill. megrongálódott (lyukas és repedt) ablaktáblák kicserélését, ugyanis a ház igen sok hőt veszít éppen eme sérült nyílászárókon át.

Időszerűvé vált néhány évek óta megvásárolt, de fel nem szerelt villanyos fűtőtest üzembe helyezése, elsősorban a fiúházban.

Az Alapítvány elnöksége nagyra értékelte a Tófalvi Ferenc és Eklics Botond végezte vízszelzési munkálatokat, Nagy Elemér villanyfűtőtest-szerelését, Szócs László telefon, parabola-antenna, számítógép-hálózat és villanszerelési munkáit, (az elhunyt) Péter Mihály és Péterffy Béla asztalos- ács- és szerelési munkálatait, Péter Erzsébet és Sándor Irma takarítással és rendezéssel kapcsolatos segítségét, Szilágyi Enikőnek a ház egészére kiterjedő és folyamatosan végzett gondnoki és háziasszonyi ténykedését.

A Gyülekezeti Otthon emeletes ágyakban 71, a különálló kis házban még további 4, összesen 75 fekvőhelyet tud biztosítani. A szállásdíj felnőtteknek 100 kr/személy/nap, ifjaknak, diákoknak 70 kr/személy/nap, gyermekeknek 50 kr/személy/nap. Csoportok számára csoportkedvezményt biztosítunk. A SMOSZ égisze alatt szervezett rendezvényekre évre szóló közös díj kerül megállapításra a két intézmény között létrejövő megállapodás szerint.

Az Otthon belső rendjével, rendezvények idején történő átadásával-átvételével, takarításával stb. kapcsolatos tudnivalókról jegyzék készül, amit a Házat bérebe vevő felelős személy aláírásával láttamoz, és biztosítja az abban lefektetett szabályok betartását. Minden rendezvényt az Intézőbizottság elnökénél vagy társelnökénél írásban kell kérvényezni.

Molnár-Veress Pál, az IB társelnöke

De előbb még egy személyes élmény. Nagy-Stockholm egyik északi elővárosa, Sundbyberg központjában van egy tekintélyes épület, *Rökeriet* a neve; valamikor bizonyára az egész falu lakosságát kiszolgáló füstölőház volt a nagy téli disznóvágások évadján – mert Sundbyberg akkor még falu volt, és Svédországban akkor ugyanúgy vágták a disznókat, mint Közép- és Kelet-Európában egyelőre még most is. A múlt század vége felől kulturális szerepet kapott a kommunális önkormányzattól: főleg képzőművészeti kiállításokat rendeztek benne, erre a célra csakúgyan kiválóan alkalmas lévén.

Itt nyílt meg, ha jól emlékszem, 1990 legelején – még kemény tél volt – Somai Sándor nagy faszobor-kiállítása, majdnem száz alkotással. Ez is csak úgy jött rá annak idején, mint sok évvel később a szoltárírás; nem tanulta senkitől, nem utánozott senkit, csak meglátta egy tekintélyesebb fadarabban a benne rejlő szobrot, mint Michelangelo a márványban, s nekiállt és

leforgatta róla a fölösleget. Eltérőleg a nagy olasztól, ő nem szép emberi testeket látott meg nyersanyagában, hanem kedvesen groteszk, antropomorfizálható állatokat, nem heroikus vagy tragikus pózokat, hanem kiábrázolható, kifigurázható, kicsúfolható jellemeket – természetesen emberi jellemeket, például báránybőrbe bújt farkast, nagyképűen tudakos baglyot. Össztermésében voltak konkrét ember-megjelenítések is, például a könyve címlapján is látható Don Quijote és Sancho Panza, domináns formai eleme azonban az állatvilág.

Miközben jócskán felnőtt férfiként és *outsider*-ként fejest ugrott a faszobrászatba, mindjárt újított is rajta: több olyan szobra volt az említett kiállításon, amelyeket több fadarabból – néha éppen más színűekből, más fafélékből valókból – rakott össze. Ugyanakkor az egyetlen nagyobb fadarabból vagy rönkből kihántott szobornak is fantasztikus darabjai vannak, pontosabban voltak művei között; ilyen volt például



Viadala készen (1987)

említett kiállításán egy természetes életnagyságban felágaskodó medve, láncfűrészrel kiszabva egyetlen fenyőtörzsből (figyelem: nem azonos a végre mindjárt szóba hozandó könyv 104. reprodukcióján szemlélhetővel).

Miért beszélek minderről múlt időben? Azért, mert Soma kománk, ahogy legszebb álmában megál-

modja a művész, úgyszólván minden művét eladta ezen a kiállításon; legtöbbjét jól szituált idős svéd polgártársaink vásárolták meg, és azok legtöbbje azóta meghalt; örököseik legtöbbje levitte őket mint modern lakásokba nem való haszontalan lomokat az alagsori raktárba, amely egyfajta síralomháza a végső

eldobásra ítélt tárgyaknak – s ez a sors érte utol később és egyre ritkábban készült új alkotásai legtöbbjét is. De a fa anélkül sem örököletű, hogy tüzre vetnék. Titokzatos belső élete van, magába lehele a levegő nedvességét, vetemedik és torzul, újra kiszárad és porlani kezd, lyukat fúr bele a szű, elkorhasztja a gomba; – csak a réges-régi bútorok, közép-



## 35 NAP - A Testament of a Revolution

A Tallinni Magyar Intézet méltó módon szeretne megemlékezni az 1956-os forradalom közelgő 55. évfordulójáról, mégpedig egy olyan könyv kiadásával, mely az észtt olvasó számára emberközeli hozná a fiatalabbak számára a történelem-könyvekből, az idősebbek számára pedig a korabeli külföldi rádióadások foszlányából megismert világrengető eseményeket. Kiváló lehetőséget nyújtana erre az Amerikában élő magyar mérnök, egykori műegyetemista, Lipták Béla angolul *A Testament of a Revolution* és a magyarul *35 nap* címen megjelent, a szerző 1956-os naplója alapján készült visszaemlékezés.

Sajnos sem a Magyar Intézet, sem az észtt kiadó nem tudja vállalni a könyv kiadásával járó összes költséget, ezért most azzal a kéréssel fordulunk a svédországi magyarokhoz, hogy lehetőségeik szerint járuljanak hozzá a könyv észtt kiadásának nyomdai költségeihez. Az észtt Tánapæv Kiadó szerint a nyomda- és papírköltségek összesen 1500 eurót tesznek ki, de ennél jóval kisebb adomány is segítené a cél elérését. A könyv kiadása pedig bizonyára sok észtt és észttül értő orosz számára változtatná szinte személyes élménnyé történelmünknek ezt a dicső fejezetét.

(A magunk részéről ezt megtoldjuk azzal, milyen jól jönne, ha az összehangolt magyarellenes hisztériakeltés ellensúlyozására megjelenhetne az eddigi angol és magyar kiadás mellett a könyv észtt, majd finn, svéd, dán, norvég kiadása is, hogy ne csak a ránk szórt szennyet, hanem történelmünk dicső fejezeteit is lássák, hallják és olvassák szerzte Északon, Európában, a Nagyvilágban. A nemes ügyért áldozatot is hozni tudó és akaró 56-osok kerestetnek! Kérjük jelentkezzenek! **A szerkesztő**)

## MAGYAR REFORMÁTUSOK A NAGYVILÁGBAN

bemutatni, hasonló formában, mint a magyar „Ki kicsoda”. Öröm számunkra, hogy a jelentkezések már folyamatban vannak, a kötet lezárása hamarosan megtörténik.

A bemutatkozások rendkívül érdekes élettörténeteket tárnak elénk. A hazánktól régóta távol élők arról mesélnek, hogy milyen viszontagságos úton jutottak el egy másik földrészre, ahol a saját egzisztenciájuk megteremtése mellett, reménységgel és bizalommal az Úrban, kezdtek hozzá egy templom, vagy gyülekezeti ház építéséhez; illetve a keresztyén közösségben végzett munkájukról, megtapasztalt hitélményeikről írnak.

Olvashatunk lelkipásztorok, gondnokok, presbiterek és hívő emberek életéről és szolgálatáról is, akiknek történetét gyermeke, vagy unokája juttatta el hozzánk, mert fontosnak tartja, hogy előde élete például szolgáljon mások számára is; vagy éppen ezzel a lehetőséggel is emléket kíván állítani számára. A bemutatkozók között szép számmal vannak olyanok is, akik az új hazában az élet különböző területein szép eredményeket értek el, mások az idegen földön való útkeresésről szólnak. Rendkívül különböző életutakról olvashatunk a beküldött írásokból, azonban elmondható, hogy mindegyik egy-egy bizonyosságtétel is arról, hogy az óhazától és az egykori gyülekezeteiktől távol élők megkeresték és megtalálták az utat ahhoz, hogy hitüket közösségben, „orando et laborando” éljék meg, akár a diaszpórában, akár a kisebbségi létben.

Kedves Testvérünk! Azzal a tiszteletteljes kéréssel fordulunk Önhöz, hogy saját magáról, vagy az ismeretségi körében élő reformátusokról néhány soros bemutatkozást szíveskedjék írni, s lehetőség szerint fényképet is küldeni. Az összeállításban fontos az is, hogy a református egyházban betöltött tisztségek viselői is említést nyerjenek.

A Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinatának e-mail címe: [zsinat@freemail.hu](mailto:zsinat@freemail.hu) A rögzített szöveg paraméterei: 15 gépelt sor, soronként 35 leütéssel. Beküldési határidő: 2011. április 30. Együttműködésükben bízva, életére és szolgálatára Isten áldását kérve, áldás-békesség köszöntéssel:

Úrházy-Kis Stella Beáta szerkesztői munkatárs

kori templomok hársfából faragott oltárszobrai, elsüllyedt hajók gerince és bordái s egyéb ilyen kivételes sorsú fatárgyak maradnak meg sokáig viszonylagos épségben. Persze sok függ a faanyag kiválasztásától, előkezelésétől, a belőle készült tárgy karbantartásától is. A mi Sándorunk ilyesmire nem gondolt, benne az alkotás láza égett; kiszabta, megfaragta, összeróta, összeenyvezte műveit, és sorsukra hagyta őket.

Jellemző erre a spontaneitásra, erre a vadzseni-hozzáállásra a könyv 43. reprodukcióján látható szobor. Úgy keletkezett, hogy alkotója néhány cimborájával borozgatott egy asztalosműhelyben, s valaki megkérdezte tőle, hogy bármiféle fából tud-e valamilyen szobrot kihozni. Tudok, mondta ő. No, akkor hozz ki valami itt most a szemünk előtt abból a halom deszkából a sarokban. Sándorunk felállt, kiválasztott néhány darabot a hulladék anyagból, odament a szalagfűrészhez, bekapcsolta, és leszabott belőlük vagy harminc különböző nagyságú darabot, majd ideiglene-

sen összeszegezte (később aztán lecsiszolta és összeragasztotta) őket – és a társaság előtt egyszerre ott állt a Walt Disney-filmek közismert, kedves, bohó Pluto kuttyája.



Szamárbögés (1986)

A könyv, amely szintén tavaly jelent meg, szintén a már említett marosvásárhelyi kiadó gondozásában, tulajdonképpen fényképalbum. Száznál valamivel több fekete-fehér fénykép reprodukciója Alex S. Somai száznál valamivel kevesebb faszobráról. Ezeknek az alkotásoknak legnagyobb része ma már nincs meg a maga három dimenziós valóságában. A képek általában jók, igényesen beállítottak, a szobrot mint alakot, mint térformát viszonylag pontosan megörökítők – nem adnak azonban fogalmat az egyes művek nagyságáról, fájuk színéről, évgyűrűik kanyargásáról, erezetük finomságáról, szóval mindarról, ami az eredetieken alakjuk mellett még látható volna. És nem járhatók körül, mint minden szobor, egyetlen rálátásból nézhetjük csupán őket: a kamera rálátásából. Így hát én valami csendes szomorúságot érzek lebegni a könyv lapjai fölött, vágyakozást az eltűnt, megsemmisült, csak ebben a formában fennmaradt művek után – de közben

állandóan el is kell mosolyodnom a képeken látható szobrok szatirikus derűjén, csúfondároságán, hol szelíd, hol szigorú iróniáján, amit a címük is alá-aláhúz.

Ez az önéletrajzi regényében hangsúlyozottan jelen lévő, kissé el is túlozott pikareszk életszemlélet és magatartás jellemző Somaira, még talán egy kis székely „lássuk, Uram Isten, mire megyünk ketten”-nel is megfűszerezve. Eltűnik egy életmű, egyes darabjainak fekete háttér előtt kísértő fehér árnyai fennmaradnak egy könyvben, s ő ezt a címet adja a könyvnek három nyelven is, nyeglén és szellemesen: *Fából és tréfából faragva, Gjorda på lek av furu och ek, Made of Oak, Just for a Joke*. De hát örüljünk neki – igen, örüljünk neki és ünnepeljük meg, hogy ezzel megicscsak megmentett valamit az időnek s annak a nyelvi és kulturális – hogy ne mondjam: nemzeti – közösségnek, amelyből vétetett és amelyhez tartozni akar.

Veress Zoltán



**Publik (Kárpáthegyí) Iлона**  
1940-2010

Kárpáthegyí Iлона 1940. augusztus 21-én, magyar állampolgárként született az akkor Magyarországhoz már visszacsatolt felvidéki Kassán, Kárpáthegyí György és Iлона elsőszülött gyermekeként, akit hamarosan követett öccse, Gyurka. Egészen kicsiny lehetett, amikor a magyar adminisztráció újbóli kényszerű távozásával a család Budapestre költözött. Itt töltötte gyermekkorát, itt járt iskolába, ahol kiváló tanuló volt. Osztálytársaival és barátjaival gyakran jártak kirándulni, a Dunára evezni, s mert „világgá akart menni”, szülei játékból balyut kötöttek hátára. Tíz éves volt, amikor „világgá menése” valóság lett: betegsége miatt a Vörös Kereszt segítségével tengeri levegő-kúrára vitték Hollandiába, ahol meglehetősen jól megtanult hollandul. Egy fél év múlva hazakerült, majd 1956-ban apjával együtt disszidálni próbált, de elfogták és visszatoloncolták őket. Az egészségügyi főiskolán laboráns-képzésben részesülve a budapesti Kapás-utcai rendelésben dolgozott majd tíz éven át. Gyurka öccse strázsaként állt mellette, legtöbb udvarlóját is elüldözve mellőle. A kivétel Publik Endre volt, akivel Bulgáriában egy nyaralás alkalmával találkozott. Endre akkor ott dolgozott, mint zenész. Megszerették egymást, s 1965-ben összeházasodtak. Rövid idő múlva Endre Nyugatra disszidált, Iлона pedig „beérte” egy újabb bulgáriai úttal, ahova Endre utána ment, s ahonnan roppant kalandos körülmények között, egy autótülés alá rejtve kicsempészte feleségét – Nyugatra. 1967-ben érkezett Svédországba, ahol nyelvismeret hiányában, s mert végzettségét nem ismerték el, előbb egy kávézóban dolgozott. 1968-ban megszületett fiuk, Attila, majd 1971-ben lányuk, Noémi. 47 éves volt, amikor ismét tanulásra adta fejét, laboráns kiképzéséhez megszerezve a svéd legitimációt. Nyugdíjas koráig ismét laboránsként dolgozott. Göteborgban nagy volt baráti köre: a „nőnap csapat”-tal 30 éven át rendszeresen találkozott, jókat ettek és nevettek, a magyar egyesület rendezvényeire szívesen eljártak, nemcsak bálokon táncolni, de a meghívott előadókat is meghallgatni. Nagyon érdekelt a magyar történelem, őstörténetünk

és nyelvünk eredete. Rengeteget olvasott, mindig akart valami újat tanulni. Szerette a komoly zenét, az építészetet és képzőművészetet, és határtalanul szeretett utazni: – eljutott Kínába, el Mexikóba is. 2009-ben velünk volt a csíksomlyói búcsúval egybekötött erdélyi kiránduláson, melyen pozitív gondolkodásával, vidám természetével és „megfertőző” nevetésével szinte mindenkit jó kedvre tudott deríteni. Korrekt, büszke és igazságos volt. Nem akart mások terhére lenni. Végtelenül szeretett hobby-kertjében időzni, virágait nevelgetni, s bár mindegyiket szerette, legszebb virága mégis Noémi lányának kislánya, unokája, Meja volt. Együtt jártak a múzeumokat, felfedezőutakra mentek, s minden évben ott voltak a magyar álarcos-bálokon. Amikor ősszel betegségét diagnosztizálták, már csak rövid hónapjai, hetei voltak hátra. Hihetetlenül gyorsan és váratlanul, 2010. december 13-án hagyott itt minket. 2011. január 10-én a göteborgi római katolikus templomban svéd nyelven egy katolikus lelkész, magyar nyelven Molnár-Veress Pál lelkész búcsúztatta. Emlékét szeretettel és kegyelettel őrizzük! Isten vele, viszontlátásra!



**Muka János**  
1938-2011

Muka János 1938-ban, egy ötgyermekes családban született, Temesváron. Itt kezdte el iskoláit, s itt tanulta ki a fodrász-mesterséget, melyet húsz éven át örömmel és hozzáértéssel gyakorolt. Még csak 18 éves volt, amikor 1956-ban egy zenés-táncos összejövetelen megismerte leendő feleségét, az erdélyi származású, román anyanyelvű Floaret. A táncból szerelem, a szerelemből 1957-ben házasság lett. A fiatal pár János édesanyjánál, Muka Mária-nál lakott. 1961-ben megszületett első gyermekük, János, majd 1969-ben lányuk is, Valentina. 12 évvel később, 1981-ben életük ellehetetlenülni látszott, ezért János kiszökött Romániából és 1982-ben Svédországba került. 1985-ben családja otthon hagyott tagjai is utána jöhettek, s az így újraegyesült család reményekkel telve kezdett új életet, Markaryd-ben. János itt a Tryckta gyárban kézműiparosként dolgozott 20 éven át. A boldognak indult

évek után azonban veszteségek egész sora tette próbára a családot: 1995-ben meghalt Muka János felesége, Floare, majd 1996-ban fiúgyermek, Jancsika, majd 1997-ben János nővére, Anna, 2007-ben másik nővére, Mariska, végül unokatestvére, Misi is. János két fiútestvére, Pityu és Péter Istennek hála ma is élnek. Erettebb férfi korában Muka János legnagyobb vigasztalását Valentina lányától kapta, akitől egymás után születtek meg unokái: Emil (1993), Patrik (1998) és Lyckas (2002). Svédországban kiélhette a még otthonról hozott szenvedélyeit: örömmel járta a természetet, kíváncsian figyelte meg az állatok életét, hozzáértéssel gyűjtött gyógynövényeket és szenvedélyesen horgászott. Legnagyobb szenvedélye mégis az asztalitenisz volt, melyet gyermekkorától 70 éves koráig, az utóbbi években a markarydi asztalitenisz-csapat keretében versenyszerűen űzött. Rajongásig szerette lányát és unokáit, s utolsó éveiben, szinte az utolsó napokig mindent megtett értük és érdekükben. 2011. február 14-én szűk családi körben kísértük utolsó útjára Ljungbyben, az Annelund temetőben. Legyen álma békés, csendes!



**Ritva Aila Marjatta Sipilä**  
1946-2011

Ritva Aila Marjatta Sipilä 1946. december 11-én született Közép-Finnországban, egy irodalmár családban, elsőszülött leánygyermekként. Másfél éves korában, máig ismeretlen és érthetetlen okokból nevelőszülőkhöz került, aiktól serdülőkorában függetlenítette magát. A Turkui Egyetem irodalmi és finn-ugor nyelvi szakát elvégezve Svédországba jött, ahol az Uppsalai Egyetemen képezte tovább magát. Itt ismerete meg az 1970-es évek elején az ugyancsak finn-ugor szakos hallgatót, Keszthelyi Attilát. Az ismeretségéből szerelem lett, majd összeköltöztek, s attól kezdve 37 éven át egymás kezét fogva, egymást szeretve és támogatva, egymás mellett jóban-rosszban kitarva éltek. Ritvára hamarosan rátörtek a csecsemőkori elszakítottág és kivetettség szörnyű emlékei. Apró emlékfoszlányokból próbálta összerakni egy elveszített, már csak az álmokban létező, vissza nem szerethető,

élrhetetlen családi otthon mozaikképét. Az otthonban könyvek százai, a falon Jenny Lind svéd festőnő Órangyal című festménye, a finom bútorokkal berendezett szobában anyja finn klasszikus költők verseit szavalja, aztán sok más régi emlék ködfátyla úszik át a tablón. Amikor megtalálni vélte családját, az nem akart tudni róla, s mély depresszióba esett. Hihetetlenül vágyott a szeretetre. A modern ideggyógyászat szinte egészen helyreállította egészségét, így utolsó tíz évét Attila mellett boldogan és kiegyensúlyozottan élhette. Bár finn volt és a svéd egyház tagja, mégis, míg létezett Uppsalában magyar gyülekezet, néha oda is eljárt, hiszen magyarul is jól tudott. Nemrégiben, amikor komoly szívmitéten esett át, még bizakodva mondta élete társának: milyen jó, hogy immár „nem kell egyedül lennem ebben az elkegyetlenedő világban!”, aztán a vég közeledtét érezve elcsendesedett. 2011. január 14-én lelkét visszaadta Teremtőjének. Attila sírverssel búcsúzott tőle: „Sírköveden jég, / a városon hó. / De mégse félj Szívem, / én is hamarosan zöld mohává változom.” 2011. február 7-én Uppsalában búcsúztunk tőle. Nyugodjon békében!



**Madjarov (Vasilcen) Mária**  
1922-2011

Vasilcen Mária 1922. április 12-én, az Alduna partján fekvő Sándoregyházán, Ivanovoban született. Szülei bolgárok voltak, vallását tekintve ő maga római katolikusnak lett keresztelve. 18 éves korában, 1940-ben megismerte leendő férjét, az ugyancsak Sándoregyházán élő, bukovinai székelymagyar ősöktől származó Madjarov Jánost, akihez hamarosan feleségül ment. Házasságukból négy gyermek született, sorrend szerint János (1941), Petronella (1943), Katica (1951) és Máttyás (1957). Amikor a volt Jugoszlávia állampolgárainak megengedték, hogy Nyugaton munkát vállaljanak, János és Katica családjaiikkal Svédországba költöztek. Szüleik és legkisebb testvérük, Matyi 1970-ben követték őket és Halmstadban telepedtek le. Otthon csak Petronella maradt családjával. Idősebb Madjarov Jánosnak 1995-ben bekövetkezett halála után Madjarov Mária özvegy maradt, s

ettől kezdve már csak gyermekeinek és azok családjainak élt. Amellett, hogy eljárt a halmstadai egyesületek rendezvényeire, a katolikus misékre, szívesen látogatta a svéd egyház és a magyar protestáns gyülekezet istentiszteleteit is, anyagilag is támogatásban részesítve azokat. Az utóbbi hónapokban szomorúan tapasztaltuk egészsége romlását. 2011. február 12-én hunyt el. Emlékét szeretettel őrizzük.



**Moldován (Fazakas) Ilona**  
1933-2011

Fazakas Ilona 1933. május 16-án született Erdélyben, a Nyárádgálfalva községhez tartozó Szentháromság faluban. Szülei Fazakas István és Delila, földműveléssel foglalkoztak. Elemi iskoláit szülőfalujában végezte, majd a marosvásárhelyi Statisztikai szakközépiskolában szerzett diplomát. 1954-ben a marosvásárhelyi 2. számú Postahivatal alkalmazottja lett, ahol több mint három évtizeden át dolgozott. 1957. március 2-án férjhez ment a marosvásárhelyi születésű Moldován Alberthez. Házasságukból egy lányuk született, Hajnal. Moldován Ilona 1985. április 15-ig dolgozott a postahivatalnál, majd ugyanabban az évben Svédországban kért és kapott letelepedési engedélyt. Férje, Albert csak három évvel később, 1988-ban követhette őt családjegyesítés címén. Ilona még néhány évig, 1993-ban történt nyugdíjazásáig Malmőben is a posta alkalmazottjaként dolgozott. Amíg egészségi állapota lehetővé tette, férjével együtt rendszeresen eljárt a malmői magyar protestáns gyülekezet istentiszteleteire, részt vett az itteni magyarok egyesületi életében és rendezvényein. Érdekelte, miként alakul az otthoniak sorsa, és örült, amikor földjével találkozhatott. Kedvenc időtöltése a kiskert volt, ahol ápolta és gondozta piros rózsáit, örvendett a családjának és unokájának. Idősebb korában betegsége lassan, osonva jött, és ezzel egyidőben életkedve is apadt. Hosszas betegség után 2011. március 1-én csendesen elhunyt. Emlékét őrzi férje Albert, lánya Hajni, unokája István, testvére Gyula, sógornője Mona és fiuk Andreas, valamint unokatestvérei, barátai, kedves ismerősei és azok családjai. Pihenjen békében!



**Kulcsár (Gáspár) Margit**  
1937-2011

Gáspár Margit 1937. január 29-én született Erdélyben, a kalotaszegi Kispetriben, a jómódú Gáspár Rudolf és Sarolta öt gyermeke közül a legifjabbikként. A második világháború végén tragikus körülmények között elveszítette legidősebb bátyját, Sándort, s ez a veszteség mély nyomot hagyott benne. Mondhatni a háború árnyékában töltötte gyermekéveit, majd közgazdasági tanulmányait Kolozsváron végezte. Előbb pénzügyellenőrként Bánffyhunyon kapott állást, és itt ismerte meg leendő férjét, Kulcsár Ferencet, akivel 1960. márciusában kötött házasságot. Kolozsváron könyvelőként dolgozott. Házasságukat Isten két gyermekkel áldotta meg: előbb lányuk, Zsuzsa, majd fiuk Zsolt született meg. Önfeláldozó anya, szerető feleség volt, aki családjának szentelte életét. 26 évi házasság után, 1986. július 31-én elveszítette férjét és özvegy maradt. 1990-ben nyugdíjasként telepedett ki Svédországba, ahol lánya Zsuzsa, unokája Timi és veje Constantin éltek. 53 éves korában, idegen földön, újraközdte életét. Arra törekedett, hogy beilleszkedjen a svéd társadalomba. Megtanult svédül, maga intézte ügyeit. Szeretett olvasni, tanulni, kézimunkázni, tévézni és sétálni. Még a számítógéppel is megbarátkozott, s az interneten naponta elolvasta a kolozsvári Szabadság és a Clujeanul című napilapokat. Amikor fia, családjával együtt néhány évig Párizsban élt, kis unokáival, Krisztinával és Robinnal e-mail útján értekezett. Büszke volt mindkét gyermekére, és megnyugvást jelentett számára, hogy megtalálták helyüket a világban, és élettársaikkal harmonikus családi életet élnek. Családcentrikus volt, igazi támasza gyermekeinek és unokáinak, akiket végtelenül szeretett. Itt élő szerettei körében érezte igazán jól magát, de nem feledkezett meg otthon élő testvéreiről és azok családjairól sem. Ha távol is élt tőlük, tartotta velük a kapcsolatot. Másfél éve búcsúzott Erzsike nővérétől, aki 86 éves korában Budapesten hunyt el. 2010 augusztusában még minden erejét összeszedve örömmel utazott Kölnbe, hogy Linda nevű unokahúga esküvőjén résztvegyen, s találkozhasson rég nem látott családtagokkal, ismerősökkel.

Pedig ekkor, már szinte négy éve, szív- és szívbillentyű-elégtelenségben szenvedett. Aztán az ősz folyamán egészségi állapota fokozatosan romlott, s ez év januárjában szívbillentyű-műtéten esett át. Ezt követően egyre gyengébb lett, szívelégtelensége rosszabbodott, és egyik gyógyszerének mellékhatása ill. keresztreakciója izomfájdalmat és veseelégtelenséget okozott. Margit erősen küzdött, nem akarta feladni a harcot, élni akart a családjáért. A szíve, ha gyengén is, de kitartott utolsó lélegzetéig. Özvegye 25. évében, 2011. február 27-én örökre megpihent. Március 16-án Malmőben, a Sankt Pauli mellesta kyrkogård sírkertben gyászszertartás keretében helyezték hamvait örök nyugalomra, s itt búcsúztak tőle: lánya Zsuzsa, fia Zsolt, unokái: Tímea, Krisztina és Robin, menyje Csilla, veje Bebe, unokahúga Erzsébet és ennek férje Ady, unokaöccse Feri, anyatársa Erzsike, apatársa Gergely. Búcsúztak tőle Erdélyben élő testvérei: Feri és Laci, sógornői: Bözsi, Marika és Buba, unokahúgai, unokaöccsei, anyatársa Zsana, és végezetül mindazok, akik szerették, ismerték és tisztelték őt. Emléke legyen áldott, nyugalma csendes.



**Szenes Ferenc**  
1943-2011

Szenes Ferenc 1943. április 25-én született Kolozsváron, magyar állampolgárként, Derzsi Katalin és id. Szenes Ferenc házasságából származó második gyermekként. Nővére, Magda, ma is Kolozsváron él. A család a Cukorgyár-utcában lakott, itt gyermekkedett Feri is, és egészen kis korától megmutatkozott szorgalma és segítőkészsége. Otthon a házimunkákban, a konyhában segítette szüleit, de a közeli pékségből a kenyert kihordva saját keresetre is szert tett. Már 16 évesen édesapja mellett dolgozott a kolozsvári CUG Metalurgia vállalat öntödéjében, ahol ügyességét és tehetségét nagyra értékelték. A sorkatonai szolgálat elvégzése után szakközép végzettséggel öntőmester lett. Büszke volt szakmájára, s amikor valahol végzettségéről kérdezték, jó humorral így mutatkozott be: „Dr. Öntő” vagyok. Fiatal korában futballozott és boxolt, rendszeresen szízt és úszott, nagy

baráti társasága volt. 1967-ben családot alapított: feleségül vette a szovátai születésű Nagy Évát, s házasságukból két gyermek született: Levente (1968) és Erika (1970). Sportszeretete mellett otthon érezte magát a természet csodálatos világában, családjával és barátaival gyakran járták a Kolozsvár-környéki és más erdélyi kirándulóhelyeket. Már otthon is leginkább a horgászat nyújtott számára kikapcsolódást. 1982-ben megismerte a kolozsvári Csegezi Évát, akit élete társául választott, s 1985-ben e házasságból született kislányuk, Amália. 1987-ben menedékjogot kért Svédországban, s egy rövidebb stockholmi és tranási tartózkodás után Göteborgban telepedett le. Felesége és akkor még csak 4 éves kislánya 1989-ben követhették őt új, választott hazájába. Svédországban előbb egy csokoládégyárban kapott munkát, majd a mölnlyckeri Daros Piston Rings AB Gjuteri öntödében ismét szakmájában dolgozhatott, teljes elismeréssel. Göteborgban is közkedvelt ember volt, mind az itteni régi magyar egyesületben, mind az újabb alapítású Kőrösi Csoma Sándor egyesületben, de ugyanúgy a göteborgi magyar protestáns gyülekezetben is, ahol presbiteri tisztségében vállalt feladatokat. Akár a valhallai medencében, akár a hemsedali hegységben fordult meg, akár halászott a tengeren, vagy horgászott a környékbeli tavakban és patakokban, mindenütt akadtak barátok és ismerősök, akik családostul, gyermekeikkel együtt élvezték a természetet. Boldogan vitorlázta ki a Göteborg előterében lévő vizekre, egészen a Vinga szigetéig. Feri humorával jó hangulatot tudott teremteni mindenütt, ahol megfordult, s a barátok, ismerősök iránti jósága és segítőkészsége megbecsülte tette mindenki előtt. Amint odahaza, Kolozsváron, szűkebb körülmények között, úgy itt az új hazában szélesre tárult lehetőségekkel minden álmát valóra tudta váltani: házat vett, vitorlášajót vett, lakókocsit vett. S mint egy főnök, mindig az alkalomhoz illő kalapot tette a fejére, hiszen az is hobbjá volt, hogy különféle kalapokat gyűjtsön. Amit elképzelt, azt – mondása szerint – nem „szerette volna”, hanem „akarta”, hogy megvalósuljon, és akaratereje, kitartása, egész családjának szorgalma mindezt meg is teremtette. 1992-ben szív műtéten esett át és betegnyugdíjazták. Tudta és mondta is, hogy ettől kezdve minden év, minden nap, minden perc kegyelem. Műtete után Istentől még 19 esztendő-t kapott, melyet szerető családjá körében nyugalomban és boldogságban tölthetett. A mindig jó, őszinte és vidám lelkét, mellyel Isten megajándékozta őt, 2011. február 12-én csendben és alázattal visszaadta Teremtőjének. Március 21-én a göteborgi Szent Jakab templomban családtagjai: felesége Éva, lánya Amália, fia Levente, leánya Erika, a távolból pedig lélekben menyje Nicoletta, veje Zoltán, unokái Lóránd, Erika és Izabella, nővére Magda vettek búcsút tőle. A göteborgi magyarok nagyszámú gyülekezete kegyelettel adózott Szenes Ferenc emlékének. Isten nyugosztalja, s adjon neki örök békeséget!

## PÉNZTÁRI JELENTÉS A 2010. ÉVRŐL

Összességében pozitív mérleggel zártuk a 2010-es esztendőt. Köszönet jár ezért mindenkinek, aki anyagi helyzetéhez méltóan az egyházi költségek fedezésére is szánt anyagiakat.

Összességében mérlegünk pozitív, annak ellenére, hogy az egyházi és állami támogatás csökken, és járulékot fizető tagjaink száma is évről évre csökken.

A pénzügyi-gazdasági válság mind a Svéd egyháznál, mind a Felekezeteiket Támogató Állami Hatóságnál (SST – Nämnden för Statligt Stöd till Trossamfund) érezteti hatását. Míg 2009-ben az SST még 220 000 koronát utalt át nekünk, 2010-ben már csak 199 000 koronát, 2011-re pedig ezt 192 000 koronára csökkentette. A Svéd Egyház 2009-ben és 2010-ben 270 000 koronát juttatott egyházunk fenntartására, de idén már csak 229 500 koronát biztosít.

Tizenkét gyülekezetünkől, országos szinten egyházfenntartási járulék (egyházadó) címén évente összesen közel 230 000 korona folyt be (2009 és 2010-ben). A perselypénzeket a gyülekezetek felelősségében a központi kasszának küldik be, felelősségében helyi kiadásait fedezik és a maguk által választott jótékonyági munkára fordítják. Országos szinten a befolyt perselypénzek a 2009-es évi 38 000 koronáról 2010-ben 48 000 koronára emelked-

tek. Ezek mellett további bevételt jelentenek egyháztagjainktól származó különféle adományok. Míg 2009-ben ezek összege 44 352 koronát tett ki, addig 2010-ben ez 15 300 koronára csökkent.

Kiadásaink évről évre emelkednek. A lelkész fizetése mellett az Adóhivatalnak adót és munkaadói díjakat fizetünk. Kiadásainkban fontos tételt jelentenek a szolgáltatási gépkocsi üzemanyagköltségei, az autó adója, szervíz- és karbantartási költségei. Annak ellenére, hogy az egyházi központnak gyülekezeteink földrajzi központjába, Tångagårdere való költöztetésével a szolgáltatási utak csökkentek, mégis, az üzemanyagárak drágulása okán üzemanyagköltségeink a 2009-es 50 000 koronáról 2010-ben már 61 000 koronára emelkedtek.

Központi költségvetésünkől évi 100 000 koronát utalunk át a Tångagärdei Gyülekezeti Otthon fenntartási és működési költségeire. Ezt hivatott kiegészíteni az a 40 000 korona, melyet egy korábbi megállapodás alapján a SMOSZ folyósít az általa Tångagårdén szervezett rendezvényekkel járó kiadásaink térítésére. Ebből 10 000 koronát a SMOSZ az Anyanyelvi Tábornak utal át, hogy az majd a maga rendjén azt hozzánk továbbítsa. A tångagärdei kiadások legnagyobb tételét a villanyszámlák jelentik. Annak ellenére, hogy a villanyár több évre előre le van kötve, az utóbbi két év kemény és hosszú telei nyomán a fogyasztás is emelkedett. Emellett a gyülekezeti otthon állaga is folyamatosan romlik, számítani kell a

folyamatos karbantartásra. Pillanatnyilag a legfontosabb feladatok közé tartozik a csatornák és a szélviharok által lesodort oromlécek javítása a beázás megakadályozására, valamint ablakok javítása vagy egészében való cseréje, mivel a hő nagy része épp eme rossz és hiányos nyílászárókon át távozik.

Az Új Kéve új számát tartja kezében az olvasó. Visszatérünk az évi négy szám megjelenésére, s ezekben immár pénztári jelentést is belefoglalunk, hogy tagjaink betekintést nyerjenek anyagi helyzetünkbe is. Viszont az Új Kéve kiadása is pénzbe kerül. Nyomda- és postázási költségekre 2011-re 75 000 koronát irányoztunk elő központi költségvetésünkől.

Kiadásaink kisebb-nagyobb tételei között szerepelnek még például az egyházi iroda telefon- és internet bérleti díjai, a szolgáltatási beszélgetések díjai (a magánbeszélgetések ebből levonásra kerülnek), irodaköltségek, templombérleti díjak stb.

Az egyszázalékos egyházfenntartási járuléknak az Adóhivatal általi bevételezésére való áttérés idén egy egyszeri, nagyobb (80 000 koronás) kiadást fog jelenteni, de a jövőre nézve a mostani kiadás megtérül. A Küldöttgyűlés időpontjáig 126 személy küldte be beleegyezési nyilatkozatát az egyházadó ilyen formában történő levonásához (ezeknek fele nyugdíjas korú), és többen jelezték, hogy már kitöltötték és hamarosan postázzák azt. Egyházunk nevében szívből jövő köszönetet mondunk áldozatkészségükért.

Bevételeink csökkenése és kiadásaink emelkedése mellett számot kell vetnünk az évi inflációval is, mely költségvetésünkől ugyancsak elvisz egy részt.

Mindezek ellenére bizakodással nézünk a jövő felé. Egyre fontosabb a társadalomban a család, az egyházi közösségek és az egyesületek szerepe. Ezek azok a pillérek, melyek itt Északon is megmaradásunk zálogai. Anyanyelvünk, hitünk és kultúránk megtartása, gyermekeinknek és fiataljainknak való átadása mindannyiunk küldetése.

**Tiglezán József**  
Országos pénztáros

	Persely		Járulék		Kéve		Adomány	
	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009
BORÅS	2 528	0	9 350	11 500	200	0	0	770
ESKILSTUNA	5 000	3 000	3 300	3 250	500	500	200	550
GÖTEBORG	4 248	3 995	26 550	32 050	100	300	1 700	11 100
HALMSTAD	1 000	1 838	13 040	9 950	0	0	1 300	8 400
HELSINGBORG	1 572	3 279	19 200	17 100	100	0	0	2 391
JÖNKÖPING	3 000	5 340	12 050	17 160	0	0	1 900	450
LJUNGBY	7 787	1 008	21 415	17 650	0	0	2 050	3 140
MALMÖ	6 466	6 383	28 050	22 720	300	0	400	2 670
STOCKHOLM	10 053	4 060	60 425	63 647	400	1 750	5 200	10 050
SÖLVESBORG	485	0	6 600	9 800	0	50	1 100	1 450
VÅSTERÅS	1 200	4 000	9 700	11 800	200	200	0	757
VÅXJÖ	5 000	5 000	10 600	8 300	0	0	200	0
Szörvány			11 000	11 525	0	300	1 270	2 624
Oszlop összesen	48 339	37 903	231 280	236 452	1 800	3 100	15 320	44 352
Saját hozzájárulás								
Összesen 2010	296 739							
Összesen 2009	321 807							

Saját hozzájárulás mértékének alakulása 2010-ben, a 2009-es adatokkal összevetve (Forrás: Központi Pénztár)



## MEDGIVANDE för kyrkoavgift

till Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige

(Egyházi adózásra szóló BELEEGYZÉS a Svédországi  
Magyar Protestáns Egyházi Közösség javára)

Härmed ger jag mitt medgivande till Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige att genom Riksskatteverket från och med nästa år och tillsvidare uttaga 1 % kyrkoavgift beräknad på min kommunalt beskattningsbara förvärvsinkomst.

(Ezennel beleegyezésemet adom a Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösségnek, hogy a kommunális adóköteles jövedelmemre számított 1% -os egyházi adót a jövő évtől kezdődően és a továbbiakban az Adóhivatal útján vonja le.)

Namn: \_\_\_\_\_

(Név)

Personnummer: \_\_\_\_\_ - \_\_\_\_\_

(Személyi szám)

Adress: \_\_\_\_\_

(Cím)

Gata (Utea) / nr (Házszám)

Postadress: \_\_\_\_\_

(Postai cím)

Postnr (Postai irányítószám)

Ort (Város)

\_\_\_\_\_

Datum (Dátum)

\_\_\_\_\_

Underskrift (Alíráás)

Skicka medgivandet till (A beleegyezést az alábbi címre kell elküldeni):

**Josef Tiglezan *kamrer* 144 52 RÖNNINGE Verandastigen 3/ 5 tr**

För att gälla kommande inkomstår måste medgivandet vara insänt **senast den 20 oktober året innan.**

(Ahhoz, hogy a következő adóévtől kezdve már érvényes legyen, a beleegyezést legkésőbb az azt megelőző év október 20-ig kell beküldeni.)

Ungerska Protestantiska Samfundet i Sverige - Svédországi Magyar Protestáns Egyházi Közösség

# NÉHÁNY TUDNIVALÓ AZ 1%-OS EGYHÁZADÓRÓL ÉS ANNAK AZ ADÓHIVATAL ÁLTALI BEGYŰJTÉSÉRŐL

## ÁLLAMI SEGÍTSÉGGEL VAGY ANÉLKÜL

A Svéd Egyházzal szóló törvény előírja, hogy tagjai egyházadót fizetnek, s ezt a kommunális adóval együtt az Adóhivatal vonja le. A más egyházakra vonatkozó felekezeti törvény nem ír elő egyházadót, hanem annak megállapítását és beszedési módját az illető egyházakra bízta. A törvény ugyanakkor lehetőséget ad arra, hogy az egyházadó begyűjtéséhez más egyházak is igénybe vegyék az állami segítséget, azaz az Adóhivatal általi levonást.

## AZ ÖNKÉNTESSEGRE ÉPÍTENI NEM LEHET

2000-től egyházi közösségünkben a lelkeszt már nem a Svéd Egyház alkalmazza, s az egyházadót nem az Adóhivatal vonja le. Az akkori egyházvezetés a megoldást a tagokra bízta, s az önkéntességre és a lelkiismeretre apellált. Az azóta eltelt tíz év tapasztalata azt mutatja, hogy az egyházadó befizetésének önkéntességi és lelkiismereti alapon való elvárása nem reális, és erre jövőt alapozni nem lehet. És ebben nem kell sem lelkiismeretlenséget, sem fukarságot, sem istentelenséget vagy egyház-ellenességet keresnünk, hanem egyszerűen be kell látnunk: tévedés volt erre alapozni.

## SEM IDE, SEM ODA NEM TARTOZNAK

Kerek számokban: a nyilvántartásunkban szereplő 5500 lélekből csupán 500 fizet hozzánk. Köszönet nekik! Sokan továbbra is a Svéd Egyházzal fizetnek, vagy a katolikusokhoz, és közülük egyesek ezen felül minket is támogatnak. Köszönet érte! De nagyon sokan vannak olyanok, akik sem ide, sem oda nem tartoznak, és sehova nem fizetnek semmiféle egyházfenntartási járulékot.

## TERMÉSZETESNEK TARTJÁK...

Sokan természetesnek tartják, hogy az egyház él és működik, a lelkes a fél országot keresztül-kasul járja és istentiszteletet tart, keresztel, esket és temet, kátét oktat, konfirmál, kórházba látogat, öregeket keres fel, előadásokat tart stb. Természetesnek tartják, hogy a gyülekezeti autó két-három évenként kicserélődik, hogy a tágagárdei gyülekezeti otthon időnként megújul, hogy megjelenik az Új Kéve, hogy küldöttjeink ott vannak különféle konferenciákon, hogy a szeretetszolgálat sokgyermekes családokat segít, s ha baj van, ott vagyunk a Nyikó-mentén és Kárpátalján, szerető szívvel és segítő kézzel. Mindez természetes, de hogy mindezt miből tesszük, azon már kevesebben gondolkodnak el.

## NEM KÖTELEZŐ VALAHOVA TARTOZNI

A lelkiismereti szabadságról szóló törvény kimondja, hogy *nem kötelező valamely egyházzal tartozni*. A vallásszabadságról szóló törvény pedig azt hangsúlyozza, hogy *mindenki maga dönti el, hogy mely egyházzal kíván tartozni*.

## RÉSZT VÁLLALNI A KÖZÖS TEHERVISELÉSBŐL

De ha valaki *már eldöntötte*, hogy valamely egyházzal kíván tartozni, s azt is, hogy melyikhez, akkor *annak az egyháznak és közösségnek a tevékenységében részt kell vállalnia és azt anyagilag is támogatnia kell*. Alapszabályunk ezt így fogalmazza meg: 10.§: *Az Egyházi Közösség tagja lehet minden svédországi lakos ... ha lehetőségei szerint részt vállal az Egyházi Közösség tevékenységében; ha rendszeres anyagi hozzájárulás formájában részt vállal a közös teherviselésből; ha mindezt nyilatkozat aláírásával is kifejezi.*

## KINEK VAN JOGA A MÁSZEBÉBEN KOTORÁSZNI?

Minden egyes önkéntesen befizetett korona támogatásért köszönet jár! Az persze más kérdés, hogy hozzájárulásunk lehetőségeinkhez és jövedelmünkhöz képest elégséges-e, méltányosnak mondható-e vagy sem? De rögtön azt is megkérdezhethetnénk: közülünk ugyan kinek van joga a más zsebében kotorászni és azt firtatni, hogy kinek mennyi a jövedelme, s ebből mennyi egyházadót fizet?

## AZ ADÓHIVATAL ÁLTALI LEVONÁS MÉLTÁNYOS KÖZTEHERVISELÉST BIZTOSÍT

Tíz éves tapasztalat alapján azt mondhatjuk: meg kell próbálnunk, hogy más egyházakhoz hasonlóan az egyházadó begyűjtéséhez állami segítséget kérjünk. Ez a segély pedig abból állna, hogy az Adóhivatal a maga hatalmas adminisztratív gépezetének segítségével és rutinos módján a tagjaink által megadott személyi szám és aláírt beleegyezés alapján mindenkitől a keresetével arányosan és méltányos módon vonná le a járulékot.

## AMIT KÉZHEZ KAPTAM, ABBÓL MÁR NEM KELL SEMMIT VISSZAADNOM

Az ilyen formában való adózásnak volna egy lélektani előnye is. Ugyanis ha valamit kézhez kapok, és abból utólag egy részt vissza kell adnom, be kell fizetnem stb, az nyilván rosszul esik. De ha a havi nettó keresetemet úgy kapom meg, hogy abból már minden levonást és tartozást visszatartottak, s amit kézhez kapok, az már mind az enyém, akkor jóleső érzés tudni, mivel rendelkezem, s mire telik nekem, nekünk.

## TEMETKEZÉSI ADÓT MINDENKI FIZET

Ha egyháztag, ha nem, ha keresztény, ha nem, legyen valaki buddhista, izraelita, muzulmán vagy ateista, temetkezési adót akkor is fizet. Ez *nem egyházadó*, hanem a temetők fenntartásához való hozzájárulás.

## MIKORTÓL VONJA LE AZ ADÓHIVATAL EGYHÁZADÓNKAT?

Ha 2011-ben, október 20-ig elküldjük vagy leadjuk az országos pénztárosnak a Beleegyezést igazoló MEDGIVANDE-lapot, akkor 2012-ben a kommunális adóval együtt egyházadó címen már levonják jövedelmünk adó alá eső részének 1%-át.

## 2011-BEN IS MÉG A KÉZHEZ KAPOTT JÖVEDELEMBŐL FIZETÜNK EGYHÁZADÓT

Ebben az évben, de még 2011-ben is a PlusGiro-szelvényvel fizetjük be évi járulékunkat. A Küldöttgyűlés ennek alsó értékeit kis jövedelműeknél évi 500 koronában, átlagkeresetűeknél évi 1000 koronában, átlagon felül keresőknel évi 2000 koronában állapította meg. Az ezen küszöbértékeket befizetőket 2011-ben választóképes és választható fenntartó tagjainknak tekintjük.

## AKIK NEM ADÓT, DE TÁMOGATÁST FIZETNEK

Azokra vonatkozóan, akik 2011-től nem az 1%-os adót fizetik, hanem a kézhez kapott keresetükből fizetnek legalább a küszöbértéket elérő járulékot, a Küldöttgyűlés úgy döntött, hogy ezeket is tekintsük tagoknak, ugyanúgy azokat is, akik adójukat a Svéd Egyházzal fizetik be, s ezt adóbevallási lapjuk által igazolják.

EZT A LAPOT a szaggatott vonal mentén levághatjuk, majd a túloldalán levő beleegyezési űrlapot (MEDGIVANDE) kitöltve és aláírva, borítékba téve és felbélyegezve országos pénztárosunk címére küldhetjük. **Ebben az évben az Adóhivatal még nem vonja le az 1%-os egyházadót, így kérjük, ezévi hozzájárulását mindenki küldje be az eddig megszokott módon (pl. interneten), vagy a mellékelt PlusGiro befizető szelvény által.**

# Istentiszteleti naptár 2011 áprilistól júniusig

## ÁPRILIS

02	12:30	VÄXJÖ	Johanneskyrkan	Paradvägen 4	úrvacsora
	18:00	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan	Köpmansgatan 1	úrvacsora
03	11:00	LJUNGBY	Szent István templom	Bolmstadsv. 21	úrvacsora
	17:00	JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kka	Torppaplan	úrvacsora
08	18:30	BORÁS	Hässleholmskyrkan	Väglängdsg. 3	úrvacsora
09	12:30	HELSINGBORG	EFS-kyrkan	Bruksgratan 27	úrvacsora
	16:30	MALMÖ	Stadionkyrkan	Stensjögatan 1	úrvacsora
10	12:30	HALMSTAD	Andersbergskyrkan	Grönevängstorg	úrvacsora
	17:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan	Parkvägen 4	úrvacsora
15-17		<b>HOLZHAUSEN</b>	<i>Protestáns Szövetség Presbiteri konferenciája</i>		
17-22		<b>HOLZHAUSEN</b>	<i>Húsvét-nagyheti Ifjúsági konferencia (EMEIK)</i>		
23	12:30	VÄSTERÅS	Ansgarskyrkan	Pettersbergsg.32	úrvacsora
	16:00	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan	Stenbygatan 4	úrvacsora
24	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.Kk.	Humlegårdsg. 13	úrvacsora <b>Húsvét</b>

## MÁJUS

06-08		TÅNGAGÄRDE	SOMIT tavaszi tábora		
08	17:00	JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kka		
14	12:30	VÄXJÖ	Johanneskyrkan		
	18:00	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan		
15	11:00	LJUNGBY	Szent István templom		
20	18:30	BORÁS	Hässleholmskyrkan		
21	12:30	HELSINGBORG	EFS-kyrkan		
	16:30	MALMÖ	Stadionkyrkan		
22	12:30	HALMSTAD	Andersbergskyrkan		
	17:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan		
28	12:30	VÄSTERÅS	Ansgarskyrkan		
	16:00	ESKILSTUNA	Mariakyrkan		
29	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.Kk.		

## JÚNIUS

04	12:30	VÄXJÖ	Johanneskyrkan		úrvacsora
	18:00	SÖLVESBORG	S:t Nicolai kyrkan		úrvacsora
05	11:00	LJUNGBY	Szent István templom		úrvacsora
	17:00	JÖNKÖPING	S:t Franciscus kat.kka		úrvacsora
10-12		TÅNGAGÄRDE	Ige és anyanyelv versmondó és bibliaolvasó verseny	június 12.	<b>Pünkösd</b>
07-14		BUKOVINA -	ERDÉLY Budapestől autóbusszos kirándulás		
18	12:30	HELSINGBORG	EFS-kyrkan		úrvacsora
	16:30	MALMÖ	Stadionkyrkan		úrvacsora
19	12:30	HALMSTAD	Andersbergskyrkan		úrvacsora
	17:00	GÖTEBORG	S:t Jakobs kyrkan		úrvacsora
22-26		TÅNGAGÄRDE	Ökumenikus Önképzőkör nyári tábora		
23	10:00	TÅNGAGÄRDE	Tábornyitó istentisztelet A borási gyülekezettel közösen		
25	12:30	VÄSTERÅS	Ansgarskyrkan		úrvacsora
	16:00	ESKILSTUNA	Tomaskyrkan		úrvacsora <b>Midsommar</b>
26	11:00	STOCKHOLM	Franska Ref.Kk.		úrvacsora

új kéve

ISSN 1400-8998

A Svédországi Magyar Protestáns Egyházi  
Közösség lapja – Az Északon élő magyarok  
ökumenikus fóruma  
(Ungerska Protestantiska Samfundets tidning  
Ungrarnas ekumeniska forum i Norden)

(Elképzelés szerint) megjelenik évente 4 szám  
(Enligt planeringen utkommer 4 nr per år)

**Nr. 1, árgång XIX. évfolyam 1. szám**  
**Mars-April 2011 március-április**  
Felelős kiadó (Ansvarig utgivare)  
**a Protestáns Egyháztanács (Kyrkorådet)**

Szerkesztő (Redaktör)

**Molnár-Veress Pál**

Tångagärde 136

S-523 98 HÖKERUM /Svédország/

Telefon/Fax: +46-(0)33-275 022

**E-mail: [ujkeve@keve.se](mailto:ujkeve@keve.se)**

**Honlap (Websida): [www.keve.se](http://www.keve.se)**

Nyomda: Graphic City Trading AB

Borås, N. Långgata 47 Tel: 033-12 30 87

Példányszám (Upplaga)

900

Egyházfenntartási járulékot fizető  
tagjainknak a lapot ingyen küldjük.

Az Új Kéve iránt érdeklődő más  
olvasóinkat kérjük, tájékoztatásért  
forduljanak **Tiglezán József**  
országos pénztárosunkhoz:

144 52 RÖNNINGE, Verandastigen 3, 5 tr

Mobil: 070-482 86 57

Egyházi Közösségünk

Plusgiro számlaszáma:

**Ungerska Protestantiska Samfundet**

**Plusgiro 602047-3**

Tångagärde Gyülekezeti Otthon Alapítvány

Plusgiro számlaszáma:

**Stiftelsen Tångagärde Församlingsgård**

**Plusgiro 25534-9**

**MÁS ÉSZAKI/BALTI ORSZÁGOKBAN  
ÉLŐ MAGYAR GYÜLEKEZETEK  
MEGBÍZOTT VEZETŐI**

(A szolgálatot alkalmanként meghívott lelkész végzi)

**ÉSZTORSZÁG – Tallinn**

**BÁN ISTVÁN**

EE-75326 KARLA Ra vald, Harjumaa

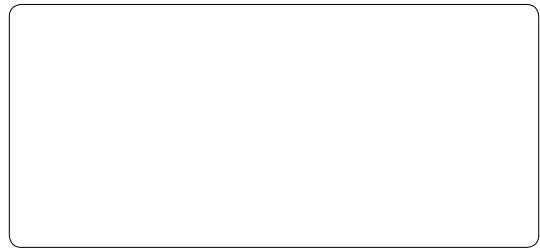
Lodjapuu tee 10-1 Mobil: +372-5069642

**FINNORSZÁG – Helsinki**

**NAGY GÁBOR**

SF-10300 KARJAA Kauppiankatu 32

Tel: +358-19231242 Mobil: +358-409607559



Fejes István

## EGYEDÜLI REMÉNYEM

Egyedüli reményem,  
Ó Isten, csak te vagy,  
Jöjj és nézz meg engem,  
Magamra ó ne hagyj!  
Ne légy tőlem oly távol,  
Könyörülj hű szolgálodon,  
Úr Isten, el ne hagyj!

Ha a nehéz időkben  
Elcsügged a szívem,  
Vígasztalást igédben,  
Uram, te adj nekem!  
Ha kétség közt hányódom  
És mentségre nincs módom,  
Te tarts meg, Istenem!

A földön, ha elvesztem  
Szerelmem tárgyait,  
Maradjon meg mellettem  
Szerelmed és a hit;  
Csak azt el ne veszítsem,  
Mi benned, ó Úr Isten,  
Remélni megtanít!

Földi jó és szerencse  
Mulandó, mint magunk,  
De a hit drága kincse  
Örök és fő javunk;  
Hitünk áll rendületlen,  
Hogy Isten véd szüntelen:  
Élünk, vagy meghalunk.

Uram, a nyomorultat,  
A gyöngét el ne hagyj,  
Az árvát, elhagyottat  
Gyámolítsd te magad!  
A szegényt, ki remélve  
Csak reád néz az égbe:  
Úr Isten, el ne hagyj!



Áldott Húsvéti Ünnepeket  
kívánunk híveinknek,  
minden kedvcs olvasónknak!

Tallinn. A Toomkirik kápolnája. (Molnár-Véress Pál felvétele)